

**Lokalne Centra
Kompetencji Rozwoju
Firm Rodzinnych**

Lokalny Program Operacyjny Rozwoju Firm Rodzinnych dla Częstochowy

Lokalny Program Operacyjny Rozwoju Firm Rodzinnych dla Częstochowy

Opracowanie:

Kamila Grochowina

Animator/Kierownik Lokalnego Centrum Kompetencji Firm Rodzinnych
w Częstochowie

Zespół Ekspertów Związku Miast Polskich,

W ramach projektu

*"Tworzenie systemu sieciowego wsparcia przedsiębiorczości rodzinnej -
Lokalne Centra Kompetencji Rozwoju Firm Rodzinnych"*

Częstochowa, luty 2021

Lokalny Program Rozwoju Firm Rodzinnych m. Częstochowa

Spis treści

I. Wstęp	5
1. Firmy rodzinne i ich znaczenie dla gospodarki.....	5
2. Informacje o opracowaniu.	6
II. Diagnoza społeczno – gospodarcza i infrastrukturalna miasta	7
1. Położenie geograficzne, historia, uwarunkowania demograficzne i społeczne.....	7
2. Analiza potencjału kapitału ludzkiego i rynku pracy	9
3. Diagnoza potencjału gospodarczego miasta	10
3.1. Struktura przedsiębiorstw	10
3.2. Charakterystyka gospodarcza miasta	13
3.3. Charakterystyka sektora MŚP w Gminie miejskiej Częstochowa.	14
3.4. Klimat dla rozwoju przedsiębiorczości w mieście.....	14
4. Wstępne wnioski z diagnozy społeczno-gospodarczej.....	19
III. Analiza strategiczna miasta z wykorzystaniem narzędzi i ankiet Związku Miast Polskich	21
1. Ocena potencjału społeczno-ekonomicznego Częstochowy w oparciu o metodykę i narzędzie Monitor Rozwoju Lokalnego (MRL).....	21
1.1. Opis narzędzia i metody oceny syntetycznej.....	21
1.2. Wskaźniki syntetyczne wybranych obszarów wg. metodyki MRL Związku Miast Polskich	22
2. Analiza ekspercka na podstawie Monitora Miast	25
2.1. Cel i opis badania.....	25
2.2. Wyniki uzyskane z Monitora Miast dla Częstochowy.....	25
2.3. Analiza SWOT dla Częstochowy na podstawie danych i wskaźników z Monitora Miast.	29
2.4. Wnioski i rekomendacje.	Błąd! Nie zdefiniowano zakładki.
3. Wyniki badań ankietowych i ich ocena	30
3.1. Sondaż przedsiębiorstw rodzinnych.....	31
3.2. Badanie uczniów.....	35
4. Analiza SWOT	40
4.1. Cel i opis badania.....	40
4.2. Macierz SWOT dla Częstochow	40y
4.3. Wnioski z analizy SWOT.....	42
IV. Program rozwoju firm rodzinnych miasta na lata 2020-2022	43
1. Cele główne Lokalnego Programu Operacyjnego Rozwoju Firm Rodzinnych	43
2. Struktura programu.....	43
3. Opis celów i działań.....	46
4. Zgodność celów i działań Programu z dokumentami na poziomie lokalnym, regionalnym, krajowym.	48

Lokalny Program Rozwoju Firm Rodzinnych m. Częstochowa

5. System wdrażania i monitorowania Programu	49
5.1. Wdrażanie i monitorowanie realizacji Programu	49
5.2. Harmonogram wdrażania	49
V. Załączniki	51

I. Wstęp

1. Firmy rodzinne i ich znaczenie dla gospodarki.

Firmy rodzinne są powszechnie postrzegane jako jeden z podstawowych naturalnych elementów systemu gospodarczego we współczesnej gospodarce rynkowej. W firmach tych tradycje biznesowe w harmonijny sposób łączą się z wartościami rodziny, tworząc jeden wspólny system wartości. Przedsiębiorstwa rodzinne mają ogromny potencjał, coraz bardziej doceniany przez władze i społeczeństwo. Wspólną ich cechą jest fakt, że przedsiębiorstwo i rodzina, będąca jego właścicielem, są ze sobą wieloaspektowo powiązane. Wyróżnia je siła więzi pracujących w biznesie ludzi, ponieważ więzi rodzinne są znacznie silniejsze niż więzi ekonomiczne i biznesowe.

Firmy rodzinne są różnie definiowane. Dla potrzeb niniejszego Programu przyjęto za PARP-em definicję opartą o kryterium strukturalne (udziały własnościowe) i funkcjonalne (zaangażowanie w działalność firmy) oraz dotyczące kontroli zarządczej (udział w zarządzaniu)¹. W przypadku firmy działającej w formie indywidualnej działalność gospodarczą warunkiem uznania jej za rodzinną jest zatrudnienie co najmniej jednego pracownika oraz aktywne zaangażowanie w pracę na rzecz firmy co najmniej jednej osoby z rodziny właściciela (oprócz właściciela) lub spokrewnionej - pracującej formalnie lub nieformalnie. Natomiast w przypadku podmiotów prowadzących działalność gospodarczą w innych formach prawnych warunkiem rodzinnego charakteru firmy jest posiadanie przez rodzinę znaczących udziałów w przedsiębiorstwie, posiadanie decydującego wpływu na zarządzanie w firmie przez co najmniej jednego z członków rodziny oraz aktywne zaangażowanie w pracę (formalne lub nieformalne) co najmniej dwóch członków rodziny lub osób z nią spokrewnionych.

W ostatnich latach w efekcie zwiększonej aktywności przedsiębiorców, władz publicznych oraz środowiska akademickiego wzrosła znajomość uwarunkowań funkcjonowania przedsiębiorstw rodzinnych i świadomość ich wpływu na otoczenie. Wyrazem docenienia ich znaczenia jest Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 8 września 2015 roku w sprawie przedsiębiorstw rodzinnych w Europie. W obszernym dokumencie podkreślono szczególne znaczenie przedsiębiorstw rodzinnych zaznaczając, iż pełnią one „zazwyczaj podstawową rolę w rozwoju lokalnym” i stwierdzając że „przedsiębiorstwa rodzinne są największym źródłem zatrudnienia w sektorze prywatnym i (...) tym samym to, co jest korzystne dla ciągłości, odnowy i rozwoju w sektorze przedsiębiorstw rodzinnych, sprzyja także ciągłości, odnowie i rozwojowi gospodarki europejskiej”. Jednocześnie podkreślono konieczność większego wsparcia przedsiębiorstw rodzinnych na poziomie państw członkowskich i Komisji Europejskiej.

Rodzinny sposób prowadzenia biznesu przekłada się na szczególne korzyści dla rozwoju gospodarczego i społecznego, które nie występują w przypadku biznesu nierodzinnego. Jednocześnie rozwój przedsiębiorstw rodzinnych wiąże się ze specyficznymi dla nich wyzwaniami. Uzasadnia to objęcie przedsiębiorstw rodzinnych przez lokalne samorządy osobnym programem wsparcia, uwzględniającym ich specyficzny charakter wynikający z połączenia relacji biznesowych i rodzinnych.

Wynikające z działalności firm rodzinnych korzyści dla lokalnego rozwoju gospodarczego dotyczą w szczególności:

- stabilizującego wpływu na lokalną gospodarkę wynikającego z:

¹ Firmy rodzinne w polskiej gospodarce – szanse i wyzwania. PARP 2009.

Lokalny Program Rozwoju Firm Rodzinnych m. Częstochowa

- nastawienia na długookresowy rozwój i ciągłość funkcjonowania,
- wysokiej zdolności dostosowywania się do zmian i odporności na sytuacje kryzysowe;
- funkcjonowania jako „szkoła przedsiębiorczości” przygotowująca kolejne pokolenia do podjęcia samodzielnej działalności gospodarczej;
- silnego zakorzenienia w lokalnej społeczności przekładającego się m.in. na wyższą skłonnością do angażowania się w inicjatywy służące rozwojowi lokalnego środowiska,
- zwiększania lokalnych zasobów kapitału pod warunkiem stworzenia atrakcyjnych możliwości zainwestowania zysku wypracowanego przez właścicieli firm rodzinnych;
- wzmocnienia marki miasta poprzez wiązanie jej z nazwami popularnych, lokalnych przedsiębiorstw, których właściciele identyfikują się z miejscem lokalizacji swojej macierzystej siedziby.

2. Informacje o opracowaniu.

Lokalny Program Operacyjny Rozwoju Firm Rodzinnych został przygotowany z inicjatywy władz samorządowych Częstochowy w celu wzmocnienia firm rodzinnych zlokalizowanych na terenie miasta oraz zwiększenia ich udziału w lokalnej gospodarce. Program został wykonany w ramach projektu współfinansowanego przez Unię Europejską pt. „Tworzenie systemu sieciowego wsparcia przedsiębiorczości rodzinnej - Lokalne Centra Kompetencji” (dalej: Projekt) na podstawie kontraktu realizowanego przez następujące podmioty:

- Inicjatywa Firm Rodzinnych, ul. Smolna nr 14/ 7, 00-375 Warszawa – koordynator projektu
- Związek Miast Polskich, ul. Robocza 42, 61-517 Poznań – partner projektu
- Agencja Rozwoju Regionu Konińskiego – partner projektu.
- Official Chamber of Commerce, Industry and Shipping of Seville, ul. Plaza de la Contratación nr 8, 41004 Sevilla – partner projektu,
- Miasta reprezentowane przez władze samorządowe we współpracy z którymi realizowany jest projekt, tj. Częstochowa, Chorzów, Gdynia, Kutno, Grodzisk Mazowiecki, Starogard Gdański i Olkusz – partnerzy projektu.

Projekt jest realizowany i finansowany w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój, numer osi priorytetowej IV. Innowacje społeczne i współpraca ponadnarodowa, Działanie: 4.3 Współpraca ponadnarodowa.

Opracowanie i badania wykonane dla potrzeb opracowania zostały przygotowane i zrealizowane w latach 2019-2020 przez Animatora Lokalnego Centrum Kompetencji FR w Częstochowie, pracowników Urzędu Miasta oraz zespół doradców Związku Miast Polskich, przy udziale partnerów lokalnych.

Zespół ZMP przeprowadził analizy w zakresie diagnozy sytuacji społeczno-ekonomicznej Częstochowy na bazie ogólnodostępnych danych GUS oraz przy współudziale i zaangażowaniu osób pracujących w Urzędzie Miasta, Urzędzie Skarbowym, Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych, w oparciu o dane które zostały pozyskane z zasobów publicznych, na podstawie wystąpienia Związku Miast Polskich do wymienionych wyżej instytucji. Pozyskane informacje posłużyły zespołowi do przeprowadzenia seminariów i warsztatów skierowanych do firm rodzinnych z Częstochowy i ich interesariuszy z lokalnego otoczenia administracyjno-gospodarczego a prowadzonych w ramach działalności Lokalnego Centrum Kompetencji w Częstochowie, powstałego w ramach ww. Projektu.

II. Diagnoza społeczno – gospodarcza i infrastrukturalna miasta.

1. Położenie geograficzne, historia, uwarunkowania demograficzne i społeczne.

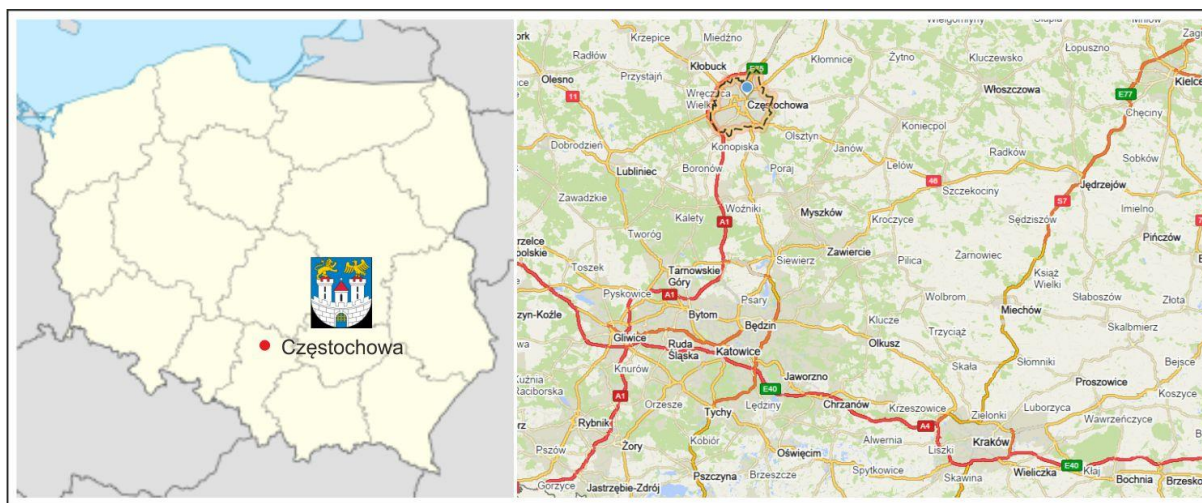
Częstochowa to średniej wielkości miasto na prawach powiatu w województwie śląskim i siedziba powiatu częstochowskiego. W latach 1975–1998 była stolicą województwa częstochowskiego.

Częstochowa jest położona w północnej części województwa nad rzeką Wartą, w trzech regionach fizyczno-geograficznych, należących do Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej potocznie zwanej Jurą i Wyżyny Woźnicko-Wieluńskiej.

Częstochowa jest centralnym miastem aglomeracji częstochowskiej, a także największym ośrodkiem gospodarczym, kulturalnym i administracyjnym w subregionie północnym województwa śląskiego.

W mieście znajduje się bazylika jasnogórska oraz klasztor na Jasnej Górze z otoczonym szczególnym kultem w Polsce, czczonym jako cudowny wizerunek i narodowa relikwia, obrazem Matki Boskiej Częstochowskiej. Jest to główny polski ośrodek kultu maryjnego i pielgrzymowania.

Częstochowa, pomimo tego, że znajduje się w granicach województwa śląskiego, historycznie, kulturowo i etnicznie należy do Małopolski. Chcąc podkreślić swoje historyczne i kulturowe związki z regionem małopolskim, Częstochowa przystąpiła w kwietniu 2007 do Stowarzyszenia Gmin i Powiatów Małopolski, skupiającego obszary należące historycznie do Małopolski, a w wyniku reform administracyjnych przyłączonych do innych województw.

Rys. 1. Położenie Częstochowy

Źródło: Wikipedia, GoogleMaps

Znajdujący się w dzielnicy Raków skansen archeologiczny chroniący cmentarz z okresu halstackiego (700-400 lat p.n.e.) świadczy o istnieniu osadnictwa na terenie dzisiejszego miasta Częstochowy osadnictwa już w epoce brązu i wczesnej epoce żelaza. W czasach państwa Wiślan (IX-XI w.) istniał tu, na wzgórzu Gąsczyk, gród obronny, najdalej na północny – zachód wysunięty gród Wiślan. Pierwsza wzmianka pisemna o prężnie rozwijającej się osadzie targowej, położonej na pograniczu Małopolski i Wielkopolski pochodzi z dokumentu biskupa krakowskiego z 1220 r., w którym to miejscowość

Lokalny Program Rozwoju Firm Rodzinnych m. Częstochowa

wymieniona jest jako *Czanstochowa*. Częstochowa przeżyła dynamiczny rozwój w wiek XIV, któremu sprzyjało położenie na szlaku łączącym Małopolskę z Wielkopolską. W tym czasie uzyskała też prawa miejskie (pomiędzy rokiem 1370 i 1377). W tym okresie ustaliło się też określenie miasta Częstochowy nazwą *Stara Częstochowa*, w odróżnieniu od należącej do ufundowanego w 1382 r. klasztoru Jasna Góra wsi na wzgórzu nazywanej *Częstochówką*.

W okresie potopu szwedzkiego i obrony klasztoru jasnogórskiego jesienią 1655 r. miasto zostało w znacznej części zniszczone i odbudowywało się długo i powoli. Okres po potopie był natomiast pomyślny dla *Częstochówki*, która dynamicznie rozwijała się i rozbudowywała o co dbał będący właścicielem wsi klasztor jasnogórski. W 1717 roku klasztor otrzymał przywilej nadający *Częstochówce* prawa miejskie jako *Nowa Częstochowa*. Nowe miasto zostało jednak zrujnowane w okresie konfederacji barskiej. Po uchwaleniu Konstytucji 3 maja na miejsce sejmiku dla małopolskich powiatów lelowski i ksiąski wyznaczono *Starą Częstochowę*.

Po II rozbiore Polski obie miejscowości znalazły się w Prusach, po 1807 roku w granicach Księstwa Warszawskiego, a od 1815 roku w składzie Królestwa Polskiego. Plan połączenia miast podjęto w 1823 roku, a jego opracowaniem zajął się inżynier wojewódzki Jan Bernhard, który wcześniej, w 1819 roku, wytyczył Aleję Panny Maryi (obecnie Aleja Najświętszej Maryi Panny). Formalnie oba miasta zostały połączone w jedno 19 sierpnia 1826 roku.

Uruchomienie linii kolei warszawsko – wiedeńskiej w 1846 roku dało miastu nowy impuls rozwoju gospodarczego. Powstawały liczne manufaktury i fabryki. Rozwinął się przemysł włókienniczy, metalurgiczny, drzewny, chemiczny. Częstochowa stała się wówczas najszybciej rozwijającym się miastem Królestwa Polskiego, będąc znanym ośrodkiem metalurgii (Huta Hantkego), włókiennictwa (francuskie, belgijskie i polskie zakłady włókiennicze), galanterijnego (rozwojowi tej branży oraz zabawkarstwa Częstochowa zawdzięczała nazwę “polska Norymberga”). W początkach XX w. Częstochowa była czwartym pod względem wielkości miastem (Warszawie, Lublinie i Kaliszu) oraz znaczącym ośrodkiem przemysłowym Królestwa Polskiego. Wyrazem znaczenia miasta była zorganizowana w 1909 r. Wystawa Przemysłowo – Rolnicza, największa przed I wojną światową prezentacja polskiej gospodarki.

Wkrótce po wybuchu I wojny światowej Częstochowa została bez walk zajęta (3 sierpnia 1914) przez wojska niemieckie. W okresie okupacji sytuacja ludności miasta uległa gwałtownemu pogorszeniu, z miasta wyjechało ponad 20 000 robotników. W odróżnieniu od miasta Jasna Góra znalazła się od kwietnia 1915 r. pod okupacją katolickich Austro-Węgier. Rozbrajanie stacjonujących w mieście wojsk niemieckich częstochowianie rozpoczęli 10 listopada 1918 r. a już 12 listopada 1918 r. przemaszerały częstochowskimi Alejami trzy kompanie Wojska Polskiego.

W okresie dwudziestolecia międzywojennego trwał dalszy rozwój miasta, jednak lokalny przemysł podupadł i rozwijał się w znacznie wolniejszym tempie, co było skutkiem zniszczeń wojennych i załamania koniunktury. W 1939 roku Częstochowa liczyła już 138 tys. mieszkańców, co plasowało ją na 8 miejscu pod względem największych miast Polski.

Po wybuchu II wojny światowej Niemcy wkroczyli do miasta już 3 września 1939 roku. W okresie okupacji miały miejsce represje wymierzone w elitę społeczną i ludność żydowską. W 1941 r. została utworzona w Częstochowie dzielnica żydowska, którą rozpoczęto likwidować w 1942 r. wywożąc ludność do obozu zagłady w Treblince.

W czasie wojny i bezpośrednio po niej w rejonie Częstochowy działały silne oddziały partyzanckie niepodległościowego podziemia. Po upadku powstania warszawskiego Częstochowa była stolicą

Lokalny Program Rozwoju Firm Rodzinnych m. Częstochowa

Polskiego Państwa Podziemnego. 16 stycznia 1945 roku, po całodziennych walkach, Częstochowę opuścił garnizon niemiecki, a miasto zostało wyzwolone przez oddziały sowieckie.

W okresie Polski Ludowej nastąpiła szybka rozbudowa huty, która zyskała imię Bolesława Bieruta. Spowodowało to dynamiczny rozwój miasta, w którym ponadto powstały Zakłady Przemysłu Bawełnianego, Zakłady Przemysłu Lniarskiego "Warta", rozwinął się przemysł metalowy, szklarski i chemiczny. Z inicjatywy prof. Jerzego Kołakowskiego powołana została Wyższa Szkoła Inżynierska w Częstochowie, obecna Politechnika Częstochowska.

31 grudnia 2019 r. miasto miało około 220 tys. mieszkańców[3]. Jest to 13. miasto w Polsce pod względem zajmowanej powierzchni i pod względem liczby ludności (drugie wśród miast niewojewódzkich). Na koniec 2018 r. Częstochowa z liczbą mieszkańców wynoszącą 222 376, z czego 53,0% stanowią kobiety, a 47,0% mężczyźni. W latach 2002-2018 liczba mieszkańców zmalała o ponad 22 tys. (ponad 10%). Średni wiek mieszkańców wynosi 44,5 lat i jest nieznacznie większy od średniego wieku mieszkańców województwa śląskiego oraz większy od średniego wieku mieszkańców całej Polski. Częstochowa ma ujemny przyrost naturalny, który w roku 2018 wyniósł -1223. Odpowiada to przyrostowi naturalnemu -5,5 na 1000 mieszkańców Częstochowie co jest niekorzystnym wskaźnikiem, gorszym od średniej w skali kraju. Częstochowa jest również miastem starzejącego się społeczeństwa - świadczy o tym wysoki odsetek osób starszych w populacji ogółem, niewiele ale systematycznie zwiększający się (21,5 w roku 2018).

Wybrane dane demograficzne Częstochowie przedstawiono w tabeli 1.

Tab. 1. Wybrane dane statystyczne - Ludność	2016	2017	2018
Ilość mieszkańców	226 225	224 376	222 292
w tym kobiety na 100 mężczyzn (wsp. feminizacji)	113	113	113
Przyrost naturalny	-998	-1 098	-1 223
Przyrost naturalny na 1000 mieszk.	-4,41	-4,89	-5,50
Saldo migracji (wewn. i zagr.)	-611	-578	-819
Odsetek os. w wieku 65 lat i więcej w populacji ogółem	19,7	20,6	21,5

Źródło: Opracowanie własne na bazie danych GUS, Bank Danych Lokalnych, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start>

2. Analiza potencjału kapitału ludzkiego i rynku pracy

Potencjał osobowy rynku pracy w Częstochowie zmniejsza się – systematycznie spada liczba osób w wieku produkcyjnym przy wzroście zapotrzebowania na pracowników. W latach 2016 – 2018 liczba osób w wieku produkcyjnym zmalała o prawie 7 tys. osób. Wzrósł i tak już wysoki współczynnik obciążenia demograficznego - na 100 osób w wieku produkcyjnym ilość osób w wieku nieprodukcyjnym w roku 2018 wynosiła 71,2 podczas gdy w 2016r. wynosiła jeszcze 65,6.

W sposób naturalny i związany ze wzrostem gospodarczym w ostatnich latach spadło bezrobocie rejestrowane i w Częstochowie jest na dość niskim poziomie. W roku 2018 zarejestrowanych bezrobotnych było 4060, w tym 2237 kobiet, co stanowiło jednak 55,1% bezrobotnych w mieście w tym czasie. Stopa bezrobocia rejestrowanego (stosunek bezrobotnych do osób w wieku produkcyjnym) wynosiła dla Częstochowy na koniec 2018 r. 3,1% i była niższa niż średnia krajowa wynosząca w tym czasie 5,8%. Stopa bezrobocia wśród kobiet w Częstochowie jest niewiele wyższa niż wśród mężczyzn i również jest poniżej średniej krajowej.

Lokalny Program Rozwoju Firm Rodzinnych m. Częstochowa

Wybrane dane charakteryzujące potencjał rynku pracy Częstochowy przedstawiono poniżej w tabeli 2.

Tab. 2. Wybrane dane statystyczne - Rynek pracy	2016	2017	2018
Ludność w wieku produkcyjnym (15-59 l. / 15-64 l.)	136 587	133 191	129 859
	60,4%	59,4%	58,4%
w tym kobiety	67 402	65 557	63 837
	49,3%	49,2%	49,2%
Ludność w wieku nieprodukcyjnym	89 638,0	91 185,0	92 433,0
przedprodukcyjny (0-17 l.)	34 212,0	34 146,0	33 945,0
poprodukcyjny (k > 60, m > 65)	55 426,0	57 039,0	58 488,0
Wsp. obciążenia demograficznego (nieprod./produkc.)	65,6	68,5	71,2
Liczba bezrobotnych (na koniec roku)	6 766	4 967	4 060
w tym kobiety	3 593	2 713	2 237
	53,1%	54,6%	55,1%
Stopa bezrobocia rejestrowanego	5,0%	3,7%	3,1%
w tym dla kobiet	5,3%	4,1%	3,5%

Źródło: Opracowanie własne na bazie danych GUS, Bank Danych Lokalnych, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start>

3. Diagnoza potencjału gospodarczego miasta

3.1. Struktura przedsiębiorstw

Kluczowym elementem potencjału ekonomicznego miast jest szeroko rozumiana aktywność gospodarcza charakteryzująca się między innymi liczebnością i wielkością podmiotów gospodarczych, zmianą tych czynników, strukturą własnościową (kapitałową) czy też liczebnością działalności gospodarczej na 1000 mieszkańców co świadczy o przedsiębiorczości mieszkańców.

Wg ilości zarejestrowanych podmiotów w rejestrze Regon na 100 mieszkańców (tabela 3) Częstochowa plasuje się wyżej od średniej krajowej i wojewódzkiej, co świadczy o dość wysokim stopniu rozwoju gospodarczego miasta.

Tab. 3. Podmioty gosp. w rej. REGON na 1000 m.	2016	2017	2018
Polska	110	112	114
woj. śląskie	102	103	104
Powiat/Gmina Częstochowa	118	119	118
Osoby fizyczne prow. dz. gosp. na 1000 mieszk.	84	84	86
	71%	70,6%	72,9%

Źródło: Opracowanie własne na bazie danych GUS, Bank Danych Lokalnych, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start>

W strukturze przedsiębiorstw działających na terenie Częstochowy wg kryterium formy prawno-organizacyjnej dominuje sektor prywatny (96,8% w r. 2018) w tym przedsiębiorstwa osób fizycznych: działalność gospodarcza i spółki cywilne (razem 72,6% w r. 2018). Liczebność spółek prawa handlowego spadła i w 2018 r. wynosiła 3454, co stanowiło 13,2% podmiotów zarejestrowanych w rejestrze REGON w tym czasie.

Generalnie ilość zarejestrowanych podmiotów, zarówno w sektorze prywatnym jak i publicznym, utrzymuje się na równym poziomie.

Lokalny Program Rozwoju Firm Rodzinnych m. Częstochowa

Wybrane dane charakteryzujące strukturę przedsiębiorstw Częstochowy przedstawiono w tabeli 4.

Tab. 4. Gospodarka - struktura	2016	2017	2018	2018 udział %
Podmioty gospodarcze w rejestrze REGON ogółem	26 671	26 707	26 314	100,0%
Sektor publiczny ogółem	584	561	559	2,1%
w tym: państwowe i samorządowe jedn. prawa budżet.	280	252	255	1,0%
spółki handlowe	24	26	19	0,1%
Sektor prywatny ogółem	25 900	25 933	25 475	96,8%
w tym: osoby fizyczne prow. dział. gosp.	19 085	18 909	19 106	72,6%
spółki handlowe	3 761	3 982	3 435	13,1%
spółdzielnie	78	78	45	0,2%
stowarzyszenia, fundacje	930	969	902	3,4%

Źródło: Opracowanie własne na bazie danych GUS, Bank Danych Lokalnych, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start>

Wg kryterium wielkości występuje wyraźna dominacja firm z sektora mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP) - firmy te stanowią aż 99,9% wszystkich firm działających na terenie Częstochowy. Bardzo mało jest firm średniej wielkości (0,6%) oraz firm dużych, o zatrudnieniu powyżej 250 osób (0,1%). Wśród firm dużych jest 5 o zatrudnieniu powyżej 1 tys. osób

Wybrane dane przedstawiono w tabeli 5.

Tab. 5. Podmioty gosp. wg wielkości	2016	2017	2018	2018 udział %
zatrudnienie 0 - 9 osób	25 323	25 369	25 048	95,2%
zatrudnienie 10 - 49 osób	1 089	1 083	1 020	3,9%
zatrudnienie 50 - 249 osób	221	218	210	0,8%
pow. 250 osób	38	37	36	0,1%
Ogółem	26 671	26 707	26 314	100,0%

Źródło: Opracowanie własne na bazie danych GUS, Bank Danych Lokalnych, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start>

Na terenie Częstochowy przeważają firmy o profilu handlowo-usługowym, przy czym najwięcej tego typu firm zajmuje się handlem hurtowym i detalicznym. Pozostałe widoczne branże to przetwórstwo przemysłowe, budownictwo, transport i gospodarka magazynowa, opieka zdrowotna. Istotną liczbę stanowią firmy związane z działalnością profesjonalną działalnością usługową, w szczególności naukowo-techniczną, prawniczą, księgowo-podatkową i inżynieryjno-architektoniczną (łącznie 14,9%) czy obsługą rynku nieruchomości (4,8%).

Wybrane dane w tym zakresie przedstawiono w tabeli 6.

Tab. 6. Podmioty wg rodzaju działalności (Sekcje PKD)	2016	2017	2018	2018 udział %
A – Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	217	228	233	0,9%
B – Górnictwo i wydobywanie	22	18	19	0,1%
C – Przetwórstwo przemysłowe	3 528	3 444	3 279	12,5%
D – Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię el., gaz., parę wod.	38	39	44	0,2%
E – Dostawa wody; gospod. ściekami i odpadami	76	82	81	0,3%
F – Budownictwo	2 215	2 214	2 160	8,2%
G – Handel hurtowy i detaliczny i naprawy	7 537	7 376	7 003	26,6%

Lokalny Program Rozwoju Firm Rodzinnych m. Częstochowa

G.45 - Handel pojazdami samoch.; naprawa pojazdów sam.	900	923	924	3,5%
G.46 - Handel hurtowy (bez. poj. sam.)	2 400	2 404	2 151	8,2%
G.47 - Handel detaliczny (bez. poj. sam.)	4 237	4 049	3 928	14,9%
H – Transport i gospodarka magazynowa	1 395	1 425	1 527	5,8%
H.49 - Transport lądowy	1 193	1 233	1 328	5,0%
I – Działalność związana z zakwaterowaniem i usł. gastronom.	585	586	594	2,3%
J – Informacja i komunikacja	674	702	762	2,9%
K – Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	947	925	901	3,4%
L – Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	1 196	1 216	1 255	4,8%
M – Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	2 675	2 780	2 777	10,6%
M.69 - Działalność prawnicza, księgowa	867	907	890	3,4%
M.71 - Architektura i inżynieria	627	637	619	2,4%
N – Działaln. w zakr. usług administrowania i dział. wspierająca	643	652	671	2,5%
O – Administracja publ. i obrona narod.; zabezpieczenia społ.	49	49	48	0,2%
P – Edukacja	914	897	911	3,5%
Q – Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	1 667	1 690	1 744	6,6%
R – Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	429	442	426	1,6%
S i T – Pozostała dział. usługowa, Gospodarstwa dom. zatr. prac.	1 789	1 844	1 744	6,6%

Źródło: Opracowanie własne na bazie danych GUS, Bank Danych Lokalnych, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start>

Liczebność podmiotów gospodarczych w Częstochowie niewiele się zmienia – bilans nowo zarejestrowanych i wyrejestrowanych podmiotów za ostatnie trzy lata jest waha się z niewielkim odchyleniem. Największą zmienność odnotowuje się w obszarze rejestrowania i wyrejestrowywania działalności gospodarczej – ok. 78% rejestrowanych lub wyrejestrowywanych firm w ciągu roku. Ewenementem w 2018 r. była duża liczba wyrejestrowanych spółek prawa handlowego co była związane z porządkowaniem rejestrów.

Dane w tym zakresie przedstawia tabela 7.

Tab. 7. Podmioty zarejestrowane i wyrejestrowane	2016	2017	2018	3 lata
Podmioty nowo zarejestrowane ogółem	2 174	2 170	2 173	6 517
Podmioty wyrejestrowane ogółem	2 130	2 048	2 507	6 685
Saldo	44	122	-334	-168
w tym: nowo zarejestr. osoby fiz. prow. dział. gosp.	1 702	1 710	1 708	5 120
wyrejestrowane osoby fiz. prow. dział. gosp.	1 991	1 819	1 439	5 249
Saldo	-289	-109	269	-129
w tym: nowo zarejestr. spółki handlowe	11	12	16	39
wyrejestrowane spółki handlowe	35	65	770	870
Saldo	-24	-53	-754	-831

Źródło: Opracowanie własne na bazie danych GUS, Bank Danych Lokalnych, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start>

Lokalny Program Rozwoju Firm Rodzinnych m. Częstochowa

3.2. Charakterystyka gospodarcza miasta

Częstochowa jest głównym ośrodkiem Częstochowskiego Okręgu Przemysłowego, trzeciego co do wielkości w województwie śląskim. Stanowi on przedłużenie Górnośląskiego Okręgu Przemysłowego, jeśli chodzi o zaopatrzenie w energię, surowce, paliwa oraz rynki zbytu.

Od średniowiecza rozwijał się tu przemysł metalowy, dzięki licznemu występowaniu rud żelaza, dlatego najważniejszymi zakładami przemysłowymi na terenie Częstochowy są zakłady skupione na przemyśle metalurgicznym i metalowym, obecnie współpracującym z przemysłem motoryzacyjnym, który w mieście ma też swoje zakłady. Silnie reprezentowaną branżą jest hutnictwo i produkcja szkła, również nawiązująca do wcześniejszych tradycji. Swoich istotnych dla obrazu przemysłowego miasta ma również branża celulozowo-papiernicza.

Do największych i najbardziej znanych zakładów przemysłowych na terenie miasta należą:

- ISD Huta Częstochowa Sp. z o.o. - huta stali, jedna z największych w Polsce, obecnie w upadłości²
- TRW Automotive – oddział amerykańskiego koncernu, producent systemów bezpieczeństwa do samochodów,
- Brembo Poland Sp. z o.o. - elementy układów hamulcowych, należy do włoskiej grupy Brembo
- CSF Poland Sp. z o.o. z grupy Cooper Standard - producent m. in. przewodów, systemów antywibracyjnych i uszczelki do samochodów,
- CGR Polska Sp. z o.o. - podzespoły motoryzacyjne, wchodzi w skład francuskiego koncernu CGR International
- Koksownia Częstochowa Nowa – zakład koksowniczy, dawniej część Huty Częstochowa,
- Odlewnia Żeliwa Wulkan SA – odlewy metalowe dla przemysłu motoryzacyjnego,
- Guardian Częstochowa – produkcja szkła typu float i szkła powlekanego, zakład amerykańskiego koncernu Guardian Glass,
- Stoelzle Częstochowa Sp. z o.o. - huty szkła,
- Metalplast Częstochowa Sp. z o.o. – producent okuć i elementów metalowych dla budownictwa,
- ViperPrint - jedna z największych drukarni internetowych w Polsce,
- Dospel – producent systemów wentylacji,
- Bud-Trans – firma budowlana i transportowa.

Oprócz przedsiębiorstw produkcyjnych i usługowych w Częstochowie, jak w innych miastach funkcjonują duże sieci handlowe ze swoimi hipermarketami zlokalizowanymi w centrach na obrzeżach i w centrum miasta.

² Huta od końca lat 90 boryka się z problemami ekonomicznymi, w 2005 r. hutę przejął ukraiński Związek Przemysłowy Donbasu (*Industrialnyj Sojuz Donbasa*) ale w maju 2019 r. huta zaprzestała produkcji i we wrześniu Sąd Rejonowy w Częstochowie ogłosił jej upadłość a syndyk wydzierżawił hutę na 12 miesięcy Sunningwell International Polska sp. z o.o., który 30 września wznowił produkcję; w kwietniu 2020 r. sąd gospodarczy zatwierdził warunki sprzedaży majątku huty

Lokalny Program Rozwoju Firm Rodzinnych m. Częstochowa

3.3. Charakterystyka sektora MŚP w Gminie miejskiej Częstochowa.

Mając na uwadze coraz większe problemy z pozyskaniem dużego inwestora Częstochowa, dzięki zaczyna stawiać na mikro-, małe i średnie przedsiębiorstwa (MŚP). To one, dzięki swej liczebności i mocnemu lokalnemu osadzeniu są w sumie największym pracodawcą w mieście i często liderami innowacji i technologii.

Przedsiębiorstwa zaliczane do kategorii MŚP to:

- mikroprzedsiębiorstwa – firmy zatrudniające do 9 osób a ich roczny obrót nie jest wyższy niż 2 miliony euro,
- małe przedsiębiorstwa – zatrudniające nie więcej niż 50 pracowników a ich obrót roczny nie jest wyższy od 10 milionów euro,
- średnie przedsiębiorstwa - firmy zatrudniające od 50 do 250 pracowników z rocznym obrotem nie wyższym niż 50 milionów euro a całkowity bilans musi być mniejszy niż 43 mln euro³.

W Częstochowie jest kilka przedsiębiorstw o zatrudnieniu powyżej 250 osób (największe to związane z branżą metalurgiczną, wytopu szkła i motoryzacyjną) a MŚP stanowią 99,9% wszystkich przedsiębiorstw mieście. W ich strukturze **dominują mikro-przedsiębiorstwa** (95,2% w tej kategorii). Firmy te wybierają proste formy działalności jakimi są przede wszystkim jednoosobowa działalność gospodarcza lub spółka cywilna (wystarczy wpis do CEIDG) i typowe rodzaje biznesu jak handel i usługi.

Pomimo ich liczebności mikro-przedsiębiorstwa nie stanowią o obrazie gospodarczym miasta. Wyróżnia je jednak kilka ważnych elementów:

- szybciej reagują na potrzeby rynku i łatwo dostosowują się do zmieniających się warunków,
- potrafią szybko stworzyć nowe miejsca pracy tworząc stanowiska pracy cechujące się niskimi kosztami,
- ich usługi i produkty są często bardzo indywidualne (globalne korporacje nie dostarczą takich produktów o oczekiwanej przez klienta jakości),
- właściciele mikro-przedsiębiorstw cechuje zazwyczaj twórcze myślenie, niezależność i gotowość do podejmowania ryzyka niż zarządzających firmami większymi,
- wprawdzie najczęściej prowadzą działalność handlowo-usługową, ale występują praktycznie w każdym dziale gospodarki miasta.

3.4. Klimat dla rozwoju przedsiębiorczości w mieście

3.4.1. Polityka gospodarcza miasta

Stymulacja rozwoju gospodarczego oraz promowanie działań, które w efekcie mają przyczynić się do zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego Miasta w perspektywie najbliższych kilkunastu lat, to jedno z priorytetowych celów władz samorządowych Częstochowie. Aby skutecznie dążyć do realizacji tych zamierzeń w uchwale Nr 435.XXXII.2016 z dnia 1 grudnia 2016 r. Rada Miasta Częstochowy przyjęła **Strategię Rozwoju Miasta Częstochowa 2030+** (dalej: Strategia)⁴.

W Strategii dokonano przeglądu wewnętrznych i zewnętrznych uwarunkowań rozwojowych oraz efektów z realizacji wcześniej opracowanych strategii do roku 2010 i do roku 2025. Wnioski z analizy

³ Załącznik nr I do Rozporządzenia Komisji (UE) nr 651/2014 z dnia 17 czerwca 2014 r.

⁴ <https://bip.czestochowa.pl/uchwala/1153153/uchwala-nr-435-xxxii-2016>

Lokalny Program Rozwoju Firm Rodzinnych m. Częstochowa

tych elementów stały się podstawą dla sformułowania na nowa wizji rozwoju Częstochowy po roku 2030, wg której Częstochowa ma być⁵:

Miastem przyjaznym dla mieszkańców, oferującym wysoką jakość życia rozumianą nie tylko jako materialne warunki życia, zdrowie, edukację, aktywność ekonomiczną i kulturalną, czas wolny i relacje społeczne, osobiste bezpieczeństwo, jakość infrastruktury, środowiska przyrodniczego, lecz także dobrobyt subiektywny, rozumiany jako satysfakcja, jaką czerpią ludzie z różnych aspektów życia jako całości, samopoczucie psychiczne i odczuwane stany emocjonalne.

Miastem konkurencyjnym w skali ponadregionalnej, atrakcyjnym dla przedsiębiorców, jako miejsce lokowania i prowadzenia biznesu; miastem nowoczesnym, dysponującym dobrze wykształconymi zasobami pracowników, tworzącym stałe więzy kooperacji między nauką a przedsiębiorczością.

Miastem spójnym społecznie, ekonomicznie i przestrzenie, chroniącym bioróżnorodność, rewitalizującym najbardziej zdegradowane obszary, obsługiwanych przez efektywny transport publiczny. Miastem otwartym i dostępnym, rozwijającym się w sposób zrównoważony w kierunku miast zwartych przestrzennie, ale jednocześnie niepozbawionych dobrze zorganizowanych przestrzeni publicznych i terenów zieleni.

Miastem sprawnie zarządzanym w sposób skuteczny, efektywny i partnerski, poprzez coraz bardziej zintegrowane działania obejmujące całe miejskie obszary funkcjonalne oraz aktywną współpracę z mieszkańcami. Miastem w widoczny sposób ograniczającym zużycie zasobów, w tym zwłaszcza paliw, energii, wody i coraz lepiej przygotowującym się do skutków zmian klimatu.

Miastem z Jasną Górą, dumnym z tradycji otwartości i gościnności, tworzącym możliwie najlepsze warunki przybywającym tu od stuleci pielgrzymom, pamiętającym o symbolicznym znaczeniu „duchowej Stolicy Polski”, centrum pielgrzymkowym chrześcijańskiego świata.

Dążąc do realizacji takiej wizji Częstochowy, władze samorządowe będą kierowały się zasadami:

- **zrównoważonego rozwoju** – oznaczającego dążenie do poprawy jakości życia mieszkańców, trwałego rozwoju gospodarki oraz odpowiedzialnego korzystania z zasobów środowiska przy uwzględnieniu skutków ekonomicznych, społecznych i środowiskowych dla obecnych i przyszłych pokoleń;
- **inteligentnego rozwoju** – oznaczającego twórcze, kreatywne podejście do problemów, wdrażanie innowacyjnych rozwiązań organizacyjnych i technologicznych w gospodarce miejskiej oraz wykorzystywanie nowoczesnych technik przetwarzania danych przy realizacji usług publicznych;
- **pomocniczości** – polegającej na rozwiązywaniu lokalnych problemów u źródła. Oznacza to delegowanie wykonania poszczególnych zadań lokalnym wspólnotom, organizacjom pozarządowym oraz przedsiębiorcom, jeśli są w stanie je zrealizować, oraz wsparcia tych dziedzin, w których instytucje niższego rzędu nie są w stanie poradzić sobie same. Oznacza to także działanie poprzez partnerstwa publiczno-prywatne i publicznospołeczne;
- **skuteczności i gospodarności** – oznaczającej dążenie do maksymalizacji efektów działań przy minimalizacji nakładów. Miasto powinno stale poprawiać skuteczność, odpowiedzialnie gospodarując ograniczonymi zasobami;

⁵ Strategia, str. 96

Lokalny Program Rozwoju Firm Rodzinnych m. Częstochowa

- **koncentracji działań** – polegającej na skupieniu działań na najważniejszych wyzwaniach w konkretnej przestrzeni Miasta.

Strategia ogniskuje aktywność i wysiłek samorządu i społeczności w czterech obszarach:

- A. Przestrzeń**
- B. Praca**
- C. Społeczeństwo**
- D. Centrum**

W każdym z tych obszarów określono odpowiednie cele strategiczne.

Bezpośrednio z rozwojem gospodarczym miasta związany jest obszar **B. Praca**. Dla tego obszaru cele strategiczne zawarte w Strategii są następujące:

- B.1** Zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej poprzez przygotowanie odpowiednich terenów inwestycyjnych i wprowadzanie zachęt materialnych dla inwestorów.
- B.2** Wsparcie małych i średnich przedsiębiorstw, w sposób promujący lokalne produkty i usługi, chroniący unikalne, lokalne specjalizacje i technologie.
- B.3** Rozwój edukacji zawodowej.
- B.4** Wspieranie współpracy przedsiębiorców z wyższymi uczelniami.
- B.5** Aktywna ochrona podstawowych praw pracowniczych.

Koordinacja i wdrożeniem Strategii oraz wynikających z niej programów sektorowych zajmuje się powołany przez Prezydenta Miasta stały Zespół ds. wdrażania i realizacji Strategii i dziedzicznych programów rozwoju miasta.

Ocena procesu wdrażania i realizacji Strategii zajmuje się powołany przez Prezydenta Miasta, przy współpracy z Radą Miasta Częstochowy, Zespół ds. monitorowania i ewaluacji Strategii Rozwoju Miasta. W skład zespołu wchodzi przedstawiciele Rady Miasta, rad dzielnic, Miejskiej Rady Seniorów, Młodzieżowej Rady Miasta, reprezentanci środowiska akademickiego, środowiska przedsiębiorców, związków zawodowych oraz innych organizacji pozarządowych i środowisk łączących mieszkańców Częstochowy.

Ponadto Zarządzeniem Prezydenta Miasta Częstochowy (**Nr 683.2019**) z dnia 6 grudnia 2019 r. **powołano nowy skład Rady do spraw Zrównoważonego Rozwoju Miasta Częstochowy** (Rada działa od V.2011 r.). Rada jest kolegialnym ciałem doradczym opiniującym najważniejsze projekty i przedsięwzięcia dotyczące rozwoju gospodarczego Częstochowy i regionu, które prowadzą do rewitalizacji Miasta. Do głównych zadań Rady należy m.in. inspirowanie instytucji naukowych oraz przedsiębiorców do opracowywania i realizacji programów służących zrównoważonemu rozwojowi gospodarki energetycznej, budownictwa, komunikacji i ekologii; udzielanie Prezydentowi Miasta - w interesie społeczności lokalnej i podmiotów gospodarczych - wsparcia przy wypracowywaniu kompromisowych rozwiązań pomiędzy normatywnymi regulacjami gminy miasta Częstochowy a regulacjami rynku energii. Do zadań Rady należy również wspieranie działań przy aktualizacji strategicznych opracowań i dokumentów, a w szczególności Systemu Zarządzania Energią i Środowiskiem Miasta Częstochowy, Strategii Rozwoju Miasta Częstochowy, Wieloletniej Prognozy Finansowej i Wieloletniego Planu Inwestycyjnego Miasta Częstochowy Rada otrzymuje także możliwość opiniowania decyzji o przystępowaniu Miasta do dużych projektów realizowanych ramach regionalnych programów operacyjnych.

3.4.2. Charakterystyka instytucji otoczenia biznesu i ocena ich aktywności

We współczesnych regionalnych i lokalnych systemach społeczno-gospodarczych ukształtowane środowisko otoczenia biznesowego jest istotnym czynnikiem jego rozwoju. Instytucje Otoczenia Biznesu to podmioty wypełniające lukę między mechanizmami rynkowymi a działaniami administracji publicznej kierowanymi do gospodarki lokalnej. Są to najczęściej organizacje działające non-profit a ich podstawowym celem jest przyspieszanie rozwoju przedsiębiorstw. Działają najczęściej w formie stowarzyszenia, fundacji bądź spółek, w tym spółek z udziałem Skarbu Państwa lub samorządu lokalnego. Instytucje otoczenia biznesu mają wpływ na atrakcyjność inwestycyjną regionu, na poziom jego konkurencyjności a przez relację innowacja–przemysł przyczyniają się do rozwoju przemysłu wysokiej technologii i rozwoju innowacyjności gospodarki regionu, w tym do kształtowania się gospodarki opartej na wiedzy. Instytucje te również bezpośrednio wspierają działalność gospodarczą w szczególności małych i średnich przedsiębiorstw, świadcząc pomoc informacyjną, doradczą i szkoleniową (ośrodki szkoleniowo-doradcze), a także finansową (fundusze pożyczkowe i poręczeniowe) dla prowadzących działalność gospodarczą. Biorąc aktywny udział w sieciach powiązań sfery nauki i praktyki gospodarczej, umożliwiają kształtowanie się nowoczesnej gospodarki regionu czy miasta.

Wśród instytucji o największej aktywności i znaczeniu dla rozwoju przedsiębiorczości wymienić należy Agencje Rozwoju Regionalnego, Fundusze Pożyczkowe, Inkubatory Przedsiębiorczości i Parki Technologiczno-Przemysłowe, Klastry a także sieć Enterprise Europe Network (EEN)⁶.

W Częstochowie działa lub obejmuje ten teren swoim zasięgiem działania kilka instytucji otoczenia biznesu wspierających w rozwoju lokalne przedsiębiorstwa, w szczególności firmy z sektora MŚP. Aktywność w tym zakresie w dużej mierze opiera się na aktywności Agencji Rozwoju Regionalnego w Częstochowie, Katowickiej Specjalnej Strefie Ekonomicznej oraz Częstochowskim Parku Przemysłowym. Aktywnie funkcjonuje Regionalna Izba Przemysłowo-Handlowa w Częstochowie oraz trzy klastry przemysłowe: Częstochowski Klaster Komunalny Aglomeracja, Klaster Przetwórstwa Polimerów Plastosfera oraz Regionalny Częstochowski Klaster Budownictwa i Infrastruktury Budosfera.

Wykaz takich instytucji przedstawiono w tabeli 8.

⁶ Największa na świecie sieć wsparcia dla MŚP w ich międzynarodowym rozwoju, działa w ponad 60 krajach, w Polsce jest 35 ośrodków. Dzięki finansowaniu z funduszy KE i PARP usługi wsparcia EEN dla MŚP są bezpłatne i obejmują pomoc w poszukiwaniu zagranicznych partnerów handlowych, szkolenie przedsiębiorców w zakresie prowadzenia działalności na międzynarodowych rynkach, zindywidualizowane doradztwo eksperckie dla przedsiębiorców w zakresie biznesowym i prawnym, audyt i pomoc w ochronie własności intelektualnej przedsiębiorców, pomoc w znalezieniu finansowania rozwoju na międzynarodowych rynkach, zarówno w postaci funduszy pomocowych jak i kapitału rozwojowego typu Business Angels czy Venture Capital.

Lokalny Program Rozwoju Firm Rodzinnych m. Częstochowa

Tab. 8. Instytucje otoczenia biznesu - Częstochowa

Agencje Rozwoju Regionalnego	Agencja Rozwoju Regionalnego w Częstochowie S.A.	http://www.arr.czystochowa.pl/
Izby gospodarcze	Regionalna Izba Przemysłowo - Handlowa w Częstochowie	http://www.riph.czyst.pl/
Cechy rzemiosł	Cech Rzemiosł Różnych i Przedsiębiorczości	https://cirzem.pl/
Klustry	- Częstochowski Klaster Komunalny Aglomeracja (przy RIP-H) - Klaster Przetwórstwa Polimerów Plastosfera - Regionalny Częstochowski Klaster Budownictwa i Infrastruktury Budosfera (przy RIP-H)	http://plastosfera.pl/
Towarzystwa	Śląskie Towarzystwo Marketingowe	http://www.marketingsilesia.pl/
Enterprise Europe Network (EEN)	EEN przy Górnośląskiej Agencji Przedsiębiorczości i Rozwoju Sp. z o.o.	https://gapr.pl/oferta/projekty-unijne/aktualne-projekty-unijne/enterprise-europe-network/
Fundusze pożyczkowe	- Agencja Rozwoju Regionalnego w Częstochowie S.A. - Regionalny Fundusz Gospodarczy S.A.	http://www.arr.czystochowa.pl/ http://www.rfgsa.pl/
Parki technologiczne / przemysłowe / SSE /	Częstochowski Park Przemysłowo-Technologiczny (zarządza ARR)	https://www.arr.czystochowa.pl/czystochowski-park-przemyslowo-technologiczny
Samorząd	-Gmina Miasto Częstochowa -Powiat częstochowski + Gminy	http://www.czystochowa.pl/page/ https://www.czystochowa.powiat.pl/
Uczelnie wyższe	-Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy im. Jana Długosza w Częstochowie -Politechnika Częstochowska -Wyższa Szkoła Zarządzania	http://www.ujd.edu.pl/ https://www.pcz.pl/ http://www.wsz.edu.pl/

Lokalny Program Rozwoju Firm Rodzinnych m. Częstochowa

Publiczne służby zatrudnienia	Powiatowy Urząd Pracy w Częstochowie	https://czestochowa.praca.gov.pl/
Inn (lokalne /regionalne)	- Związek Przedsiębiorców i Pracodawców - Częstochowa	http://zpp.czest.pl/
	- Oddział Śląski Inicjatywy Firm Rodzinnych	https://slaskie.firmyrodzinne.pl/
	- Loża Częstochowska Business Centre Club	https://www.bcc.org.pl/loze-regionalne/loza-czestochowska/
	- Regionalna Organizacja Pracodawców w Częstochowie	http://www.rop.bigduo.pl/wydarzenia.html

4. Wstępne wnioski z diagnozy społeczno-gospodarczej

Potencjał osobowy częstochowskiego rynku pracy zmniejsza się - spada liczba osób w wieku produkcyjnym wraz z powolnym ale systematycznym zmniejszaniem się populacji miasta. Jednocześnie społeczeństwo starzeje się – wzrasta liczba osób w wieku poprodukcyjnym. Zmniejszanie się zasobów pracy generuje większe koszty utrzymania grup niepracujących (m.in. wzrost kosztów usług medycznych i opiekuńczych dla seniorów), co istotnie hamuje wzrost gospodarczy.

W sposób naturalny i związany ze wzrostem gospodarczym w ostatnich latach spadło w Częstochowie bezrobocie rejestrowane i w związku z tym, że Częstochowa jest ośrodkiem gospodarczym o dość dużym zagęszczeniu przedsiębiorstw to ich zapotrzebowanie na pracowników skutkowało tym, że bezrobocie w Częstochowie jest wyraźnie niższe niż średnia krajowa - na koniec 2018 r. stopa bezrobocia w Częstochowie wynosiła tylko 3,1%. Stopa bezrobocia wśród kobiet w Częstochowie jest nieco wyższa niż wśród mężczyzn i również jest poniżej średniej krajowej. Taka sytuacja powoduje niedobór pracowników na częstochowskim rynku pracy.

W Częstochowie, podobnie jak w całym kraju i w Unii Europejskiej, zdecydowanie najliczniejszym sektorem jest sektor MŚP - przedsiębiorstw tych jest ponad 99%. W strukturze MŚP w Częstochowie dominują mikro-przedsiębiorstwa (95,2% w tej kategorii), które najczęściej wybierają proste formy działalności (działalność gospodarcza, spółka cywilna) i typowe rodzaje biznesu: handel i usługi.

Pomimo tego, że najliczniejszą grupę przedsiębiorstw stanowią przedsiębiorstwa z grupy MŚP to nadal w obrazie gospodarczym miasta dużą rolę zaznaczają duże przedsiębiorstwa związane przemysłem metalurgicznym, szklarskim czy motoryzacyjnym. Miasto przywiązuje szczególne znaczenie, jak zapisano w Strategii rozwoju, do rozwoju innowacyjnych małych i średnich przedsiębiorstwa, zlokalizowanych na częstochowskim obszarze Katowickiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej oraz w Częstochowskim Parku Przemysłowym.

Miasto kontynuuje politykę tworzenia klimatu dla rozwoju przedsiębiorczości nakreśloną już w wcześniejszych swoich strategiach rozwojowych. Kwestia ta jest też jednym z elementów zharmonizowanego rozwoju społeczno-gospodarczego opisanego w Strategii Rozwoju Miasta

Lokalny Program Rozwoju Firm Rodzinnych m. Częstochowa

Częstochowa 2030+. Wyraźnie przejawia się to celach strategicznych związanych z jednym z czterech obszarów priorytetowych, tj. w obszarze „Praca”. Cele związane z tym obszarem kładą nacisk na:

- zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej poprzez przygotowanie odpowiednich terenów inwestycyjnych i wprowadzanie zachęt materialnych dla inwestorów,
- wsparcie małych i średnich przedsiębiorstw, w sposób promujący lokalne produkty i usługi, chroniący unikalne, lokalne specjalizacje i technologie,
- rozwój edukacji zawodowej i wspieranie współpracy przedsiębiorców z wyższymi uczelniami,
- aktywną ochroną podstawowych praw pracowniczych.

Ważną rolę odgrywają instytucje otoczenia biznesu działające w mieście i w regionie, wśród których dużą aktywnością cechują się Agencja Rozwoju Regionalnego S.A. w Częstochowie i oraz Regionalna Izba Przemysłowo-Handlowa wraz z klastrami przy niej skupionymi. Potencjał instytucji otoczenia biznesu nie jest jednak wykorzystywany wystarczająco, w szczególności potencjał sieci Enterprise Europe Network, wspierającej innowacyjne MŚP w międzynarodowym rozwoju.

Wśród przedsiębiorców w Częstochowie liczną grupę stanowią firmy rodzinne. Uwzględniając wyniki badań przeprowadzonych dla potrzeb projektu „Firmy rodzinne”, realizowanego wspólnie przez Polską Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości (PARP) i stowarzyszenie Inicjatywa Firm Rodzinnych (IFR)⁷, można poprzez analogię oszacować, że firm rodzinnych w Częstochowie jest ponad 1/3 wśród firm zaliczanych do kategorii MŚP (pomijając firmy jednoosobowe).

⁷ Firma w rodzinie czy rodzina w firmie, Metodologia wsparcia firm rodzinnych w Polsce, PARP, 2012

III. Analiza strategiczna miasta z wykorzystaniem narzędzi i ankiet Związku Miast Polskich

1. Ocena potencjału społeczno-ekonomicznego Częstochowy w oparciu o metodykę i narzędzie Monitor Rozwoju Lokalnego (MRL)

1.1. Opis narzędzia i metody oceny syntetycznej.

Związek Miast Polskich przygotował w ramach Systemu Analiz Samorządowych Monitor Rozwoju Lokalnego (MRL). Jest to narzędzie pozwalające na syntetyczną ocenę potencjału społeczno-ekonomicznego gminy w czasie i w relacji do innych gmin o podobnej funkcji w strukturze osiedleńczej kraju wśród ustalonych grup porównawczych. Wydzielenie grup porównawczych dokonano na podstawie opracowania zrealizowanego w Komitecie Przestrzennego Zagospodarowania Kraju Polskiej Akademii Nauk przez profesorów Przemysława Śleszyńskiego i Tomasza Komornickiego⁸.

Monitor Rozwoju Lokalnego będąc narzędziem do analiz, służy do przygotowania diagnozy stanu gminy, rozpoznania i oceny mocnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń pomocnych do analizy SWOT. Może być zatem wykorzystywany jako narzędzie diagnostyczne przy przygotowaniu strategii, planów, programów i projektów. Wykorzystuje wyłącznie oficjalne dane statystyczne. Ich źródłem jest GUS lub Ministerstwo Finansów. Dane zbierane są dla wszystkich gmin w Polsce.

Głównym punktem odniesienia analizy jest średnia z grupy porównawczej, przyjęta jako wartość charakteryzująca całą grupę jednostek o zbliżonej charakterystyce funkcjonalnej i uwarunkowaniach rozwojowych. Przedmiotem analizy (prezentacji) jest różnica między wartością wskaźnika dla gminy oraz średnią wartością wskaźnika w grupie porównawczej oraz odpowiednio - różnica między dynamiką zmian odnotowanych w gminie i w grupie porównawczej.

Wskaźniki, dla uzyskania ich porównywalności, poddano standaryzacji. W tym celu: (1) obliczono różnicę między wartością wskaźnika dla badanej gminy oraz średnią wartością wskaźnika w grupie porównawczej; (2) różnicę tą podzielono przez odchylenie standardowe wartości wskaźnika w grupie porównawczej. Wynik tej procedury pokazuje o ile wartość wskaźnika w badanej gminie różni się od średniej, przy czym różnica ta (in plus lub in minus) jest wyrażona jako krotność odchylenia standardowego w grupie porównawczej. Na przykład: jeśli nominalna wartość wskaźnika w gminie X wynosi 10, średnia wartość wskaźnika w grupie porównawczej wynosi 8, zaś odchylenie standardowe w tej grupie równe jest 2, to wystandaryzowana wartość wskaźnika dla gminy X wyniesie 1 (zgodnie ze wzorem: $(10-8)/2 = 1$). Będzie to oznaczało, że wynik uzyskany przez gminę X jest wyższy od średniej w grupie porównawczej o wartość odpowiadającą wielkości jednego odchylenia standardowego. Na wykresach MRL prezentowanych w układzie XY tak rozumiana wystandaryzowana wartość wskaźnika za ostatni rok (2018) pokazywana jest na osi X⁹.

W Monitorze posługujemy się również standardowymi miarami obrazującymi dynamikę zmian wskaźnika w czasie. W tym celu: (1) obliczamy różnicę między wartością wskaźnika w gminie X w roku n oraz roku n-4; (2) obliczamy różnicę między średnią wartością wskaźnika w grupie porównawczej w roku n oraz roku n-4; (3) Wynik działania nr 2 odejmujemy od wyniku działania nr 1; (4) Wynik działania

⁸ P. Śleszyński, T. Komornicki, Klasyfikacja funkcjonalna gmin Polski na potrzeby monitoringu planowania przestrzennego, Przegląd Geograficzny, 2016, 88, 4, s. 469-488

⁹ Monitor Rozwoju Lokalnego, Instrukcja korzystania, <https://www.systemanaliz.pl/monitor-rozwoju-lokalnego>

Lokalny Program Rozwoju Firm Rodzinnych m. Częstochowa

nr 3 dzielimy przez wartość odchylenia standardowego wskaźnika w grupie porównawczej w roku n. Uzyskana w ten sposób wartość pokazuje różnicę między skalą zmian obserwowanych w badanej gminie oraz w grupie porównawczej, wyrażoną w jednostkach odchylenia standardowego wskaźnika w grupie porównawczej w roku n. Na przykład: jeśli w gminie X wartość wskaźnika w ostatnim roku wzrosła w porównaniu z wartością z 2013 r. o 10 jednostek, a jednocześnie średnia w grupie porównawczej wzrosła w tym okresie o 12 jednostek, to przy odchyleniu standardowym w tym roku równym 2 wartość wskaźnika dynamiki zmian dla gminy X wyniesie -1 (zgodnie ze wzorem: $(10-12)/2 = -1$). Będzie to oznaczało, że choć w ujęciu nominalnym sytuacja w gminie X poprawiła się, to w relacji do grupy porównawczej pozycja gminy uległa pogorszeniu, zaś skala odnotowanej ujemnej dynamiki odpowiada wielkości 1 odchylenia standardowego wskaźnika. Na wykresach MRL w układzie XY tak rozumiana wystandaryzowana wartość wskaźnika dynamiki zmian w okresie pięcioletnim pokazywana jest na osi Y¹⁰.

Poszczególne wskaźniki syntetyczne prezentowane są w formie wykresów w zestawieniach tabelarycznych oraz w formie wykresu XY (inne wskaźniki, w szczególności indywidualne są prezentowane w formie wykresów słupkowych).

Sposób interpretacji prezentacji wskaźników syntetycznych przedstawiono poniżej.

<p>II ćwiartka</p> <ul style="list-style-type: none"> - sytuacja gorsza niż średnia w grupie porównawczej - poprawa sytuacji względem zmiany sytuacji w grupie porównawczej <p>(wskaźnik jest "gorszy" niż w grupie porównawczej i "goni" grupę porównawczą)</p>	<p>I ćwiartka</p> <ul style="list-style-type: none"> - sytuacja lepsza niż średnia w grupie porównawczej - poprawa sytuacji względem zmiany sytuacji w grupie porównawczej <p>(wskaźnik jest "lepszy" niż w grupie porównawczej i przewaga się powiększa)</p>
<p>IV ćwiartka</p> <ul style="list-style-type: none"> - sytuacja gorsza niż średnia w grupie porównawczej - pogorszenie sytuacji względem zmiany sytuacji w grupie porównawczej <p>(wskaźnik jest "gorszy" niż w grupie porównawczej)</p>	<p>III ćwiartka</p> <ul style="list-style-type: none"> - sytuacja lepsza niż w średnia w grupie porównawczej - pogorszenie sytuacji względem zmiany sytuacji w grupie porównawczej <p>(wskaźnik jest "lepszy" niż w grupie porównawczej lecz przewaga się zmniejsza)</p>

Przykładowo, jeżeli wskaźnik syntetyczny dla jednego z obszarów obszaru finansów lokalnych dla miasta A wynosi -0,16 ; 0,11 i znajduje się w II ćwiartce (wg numeracji ćwiartek przedstawionej na powyższej rycinie) to oznacza to, iż ten obszar jest w gorszej sytuacji niż średnio w grupie porównawczej, jednak w ostatnich pięciu latach uległ poprawie w stosunku do średniej dla grupy porównawczej – rozwijał się szybciej niż w grupie porównawczej.

¹⁰ j.w.

Lokalny Program Rozwoju Firm Rodzinnych m. Częstochowa

1.2. Wskaźniki syntetyczne wybranych obszarów wg. metodyki MRL Związku Miast Polskich

Do przedstawienia sytuacji społeczno-ekonomicznej Częstochowy z punktu widzenia rozwoju przedsiębiorczości firm rodzinnych wybrano **ogólny wskaźnik rozwoju oraz pięć wskaźników syntetycznych** dla poszczególnych obszarów.

Obszar 1. Potencjał i konkurencyjność lokalnej gospodarki.

Obszar 2. Rynek pracy i kwalifikacje siły roboczej.

Obszar 3. Sytuacja materialna mieszkańców.

Obszar 4. Stan finansów lokalnych (zdolność finansowania rozwoju)

Obszar 9. Sytuacja demograficzna

Jako grupę porównawczą dla Częstochowy przyjęto miasta na prawach powiatu stanowiące rdzenie miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodków wojewódzkich zgodnie z klasyfikacją funkcjonalną gmin Polski na potrzeby monitoringu planowania przestrzennego P Śleszyńskiego i T. Komornickiego (łącznie 33 miasta).

Zestawienie tabelaryczne wskaźników syntetycznych dla tych obszarów przedstawia tabela 9.

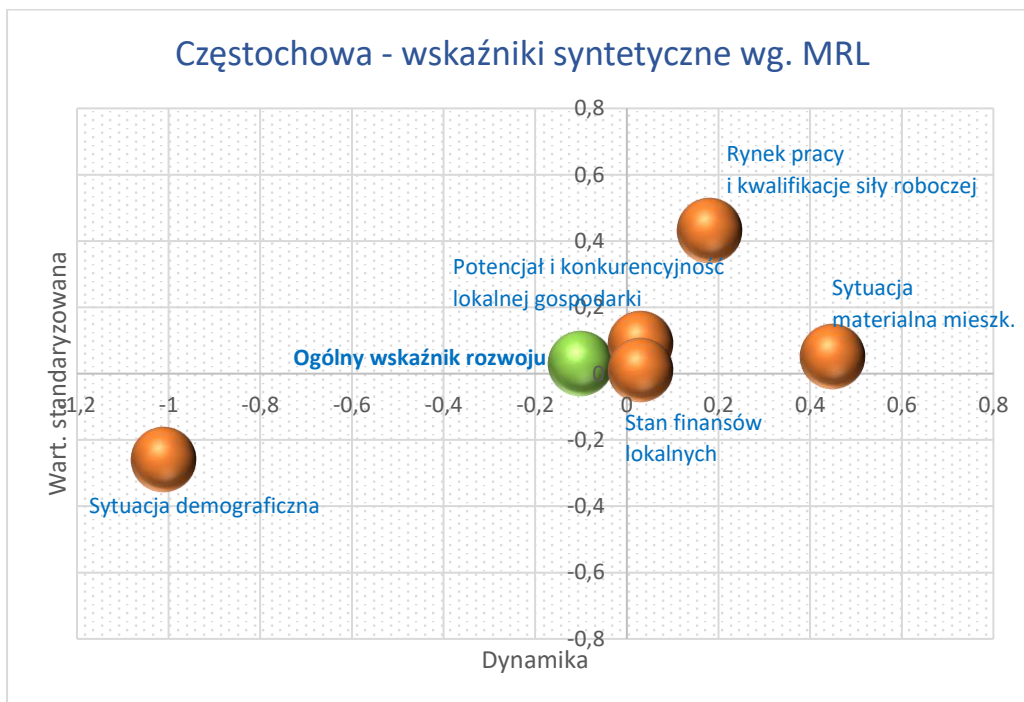
Tab. 9. Wskaźniki syntetyczne wybranych obszarów wg. metodyki MRL dla Częstochowy

Obszar	x -wartość standaryzowana	y - dynamika
Ogólny wskaźnik rozwoju	-0,10	0,03
Obszar 1. Potencjał i konkurencyjność lokalnej gospodarki	0,03	0,09
Obszar 2. Rynek pracy i kwalifikacje siły roboczej	0,18	0,43
Obszar 3. Sytuacja materialna mieszkańców	0,45	0,05
Obszar 4. Stan finansów lokalnych (zdolność finansowania rozwoju)	0,03	0,01
Obszar 9. Sytuacja demograficzna	-1,01	-0,26

Źródło: Opracowanie własne na bazie danych z Systemu Analiz Samorządowych ZMP,
<https://www.systemanaliz.pl/monitor-rozwoju-lokalnego>

Wskaźniki te umieszczone na wspólnym wykresie pokazują syntetyczny obraz Częstochowy w zakresie sytuacji społeczno-ekonomicznej zakresie istotnym dla rozwoju przedsiębiorczości firm rodzinnych.

Lokalny Program Rozwoju Firm Rodzinnych m. Częstochowa

Z rozmieszczenia ww. wskaźników syntetycznych widać, że sytuacja Częstochowie w zakresie ogólnego rozwoju miasta i w obszarach związanych bezpośrednio lub pośrednio z gospodarką w porównaniu z podobnymi miastami Polski (miasta na prawach powiatu) jest zróżnicowana. Ogólny wskaźnik rozwoju jest nieznacznie niższy niż dla innych podobnych miast i wynosi -0,1, jednak dynamika jest dodatnia, ale tylko na poziomie 0,03.

W poszczególnych obszarach odnoszących się do gospodarki można sytuację w Częstochowie scharakteryzować następująco:

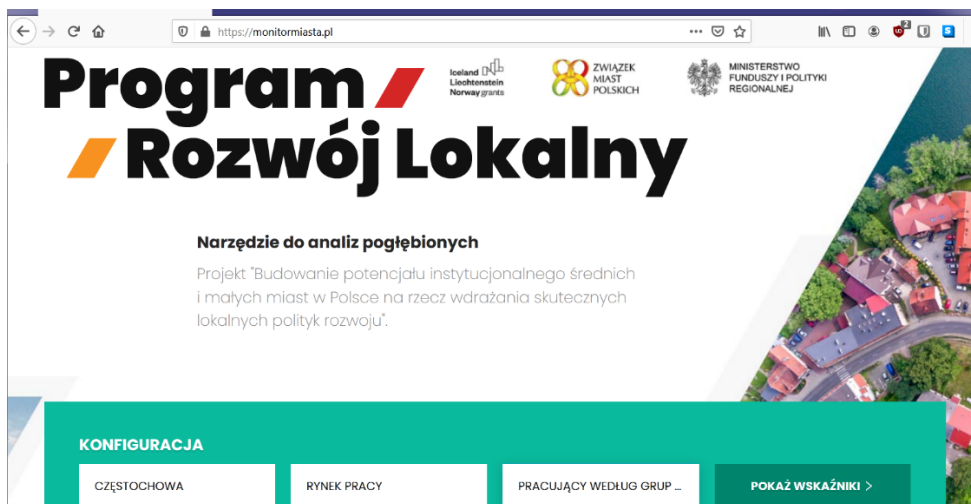
- w obszarze „Potencjał i konkurencyjność lokalnej gospodarki” oraz „Stan finansów lokalnych sytuacja” sytuacja Częstochowy jest zbliżona do średniej sytuacji miast w grupie porównawczej,
- w obszarze „Sytuacja materialna mieszkańców” sytuacja Częstochowy jest znacząco lepsza niż w grupie porównawczej, jednak w okresie pięciu lat (2014-2018) uległa ona tylko nieznacznej poprawie (o 0,05) względem grupy porównawczej
- największa poprawa w okresie 2014-2018 względem grupy porównawczej nastąpiła w obszarze „Rynek pracy i kwalifikacje siły roboczej” gdzie sytuacja jest lepsza niż średnio w grupie porównawczej (0,18),
- najtrudniejsza sytuacja dotyczy obszaru „Sytuacja demograficzna”, gdzie pozycja Częstochowy jest nie tylko wyraźnie słabsza w porównaniu ze średnią dla miast porównawczych (-1,01), ale w okresie pięciu lat (2014-2018) uległa dalszemu pogorszeniu w stosunku do zmian w grupie porównawczej (-0,26).

Lokalny Program Rozwoju Firm Rodzinnych m. Częstochowa

2. Analiza ekspercka na podstawie narzędzia pn. Monitor Miast

2.1. Cel i opis badania

Dla analizy wykorzystano nowe narzędzia opracowane i wdrożone przez ekspertów Związku Miast Polskich, przeznaczone do pogłębionej analizy sytuacji miast zrzeszonych w ZMP w oparciu o dane statystyczne pochodzące nie tylko z GUS, ale także z innych źródeł (system podatkowy (POLTAX) i ZUS). Badanie polegało na przeglądzie kluczowych wskaźników generowanych przez Monitor Miast (<https://monitor.miasta.pl/>) i ich eksperckiej analizie dla określenia silnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń w kontekście dynamicznie zmieniającej się rzeczywistości.

2.2. Wyniki pobrane z Monitora Miast dla Częstochowy.

Obszar: Aktywność ekonomiczna mieszkańców i podmiotów prawnych

Podobszar: Aktywność ekonomiczna podatników/ mieszkańców ogółem

Wskaźniki	2016	2017	2018	Różnica	Dynamika
łączna liczba podatników	180 641	181 847	188 031	7 390	4,09%
łączna kwota przychodów podatników ze wszystkich źródeł	15 631 457 707	16 618 787 095	17 624 179 678	19 92 721 972	12,75%
łączna kwota dochodów podatników ze wszystkich źródeł	5 967 896 590	6 389 937 895	6 974 272 897	1 006 376 306	16,86%
łączna kwota zaliczki na podatek ze wszystkich źródeł	570 588 675,6	621 590 504,1	687 170 473	116 581 797,4	20,43%
Dochody ogółem	1 144 733 103,51	1 199 870 488,12	1 264 045 836,18	119 312 732,67	10,42%

Lokalny Program Rozwoju Firm Rodzinnych m. Częstochowa

Budżetu Miasta					
-------------------	--	--	--	--	--

Obszar: Aktywność ekonomiczna mieszkańców i podmiotów prawnych

Podobszar: Dochody mieszkańców z różnych form aktywności

Wskaźniki	2016	2017	2018	Różnica	Dynamika
Kwota dochodów z tytułu stosunku pracy	2840814002	3049615378	3286052593	445238590,9	15,67%
Kwota dochodów z tytułu emerytury i renty	1399808409	1431592259	1538947114	139138704,9	9,94%
Kwota dochodów z działalności gospodarczej	1444764358	1601018950	1808857528	364093169,7	25,20%
Kwota dochodów z tytułu umów zlecenia i dzieło	185753154,6	211971764,1	242797859,9	57044705,25	30,71%
Kwota dochodów z tytułu najmu i dzierżawy	8189897,45	9017816,94	9657634,39	1467736,94	17,92%
Kwota dochodów z tytułu praw autorskich	16501433,52	17534813,89	18364014,5	1862580,98	11,29%

Obszar: Aktywność ekonomiczna mieszkańców i podmiotów prawnych

Podobszar: Forma aktywności - pozarolnicza działalność gospodarcza

Wskaźniki	2016	2017	2018	Różnica	Dynamika
Łączna liczba podatników uzyskujących dochody z tytułu działalności gospodarczej	18548	18814	19246	698	3,76%
Łączna kwota przychodów z tytułu działalności gospodarczej	10929180994	11638852791	12257506023	1328325029	12,15%
Łączna kwota dochodów z tytułu działalności gospodarczej	1444764358	1601018950	1808857528	364093169,7	25,20%
Łączna kwota zaliczki na podatek z tytułu	192736214,1	217507653,1	248374498	55638283,9	28,87%

Lokalny Program Rozwoju Firm Rodzinnych m. Częstochowa

działalności gospodarczej					
łączna liczba podatników wykazujących stratę na działalności gospodarczej	2091	2106	1872	-219	-10,47%
łączna kwota straty na działalności gospodarczej	56572195,86	52132591,55	53791217,68	-2780978,18	-4,92%

Obszar: Aktywność ekonomiczna mieszkańców i podmiotów prawnych

Podobszar: Aktywność ekonomiczna osób prawnych

Wskaźniki	2016	2017	2018	Różnica	Dynamika
łączna liczba podmiotów posiadających osobowość prawną	3103	3270	3236	133	4,29%
łączna kwota przychodów (niezależnie z jakiego tytułu) - osoby prawne	15196675643	17005018262	18087941018	2891265375	19,03%
łączna kwota dochodów (podstawa do opodatkowania) - osoby prawne	462623776	478157081	557668260	95044484	20,54%
łączna kwota podatku należnego - osoby prawne	87881002	88643307	103076216	15195214,03	17,29%
łączna kwota wykazanej straty (niezależnie z jakiego tytułu) - osoby prawne	617483189,6	195213334,6	241574575,1	-375908614,5	-60,88%

Obszar: Aktywność ekonomiczna mieszkańców i podmiotów prawnych

Podobszar: Mieszkańcy osiągający dochody z różnych form aktywności

Wskaźniki	2016	2017	2018	Różnica	Dynamika
łączna liczba podatników uzyskujących dochody z tytułu stosunku pracy	78760	80118	83827	5067	6,43%
łączna liczba podatników uzyskujących dochody z tytułu emerytury i renty	63835	64754	65257	1422	2,23%

Lokalny Program Rozwoju Firm Rodzinnych m. Częstochowa

Łączna liczba podatników uzyskujących dochody z tytułu działalności gospodarczej	18548	18814	19246	698	3,76%
Łączna liczba podatników uzyskujących dochody z tytułu umów zlecenia i o dzieło	24513	24179	25793	1280	5,22%
Łączna liczba podatników uzyskujących dochody z tytułu najmu i dzierżawy	1242	1209	1162	-80	-6,44%
Łączna liczba podatników uzyskujących dochody z tytułu praw autorskich	2672	2688	2576	-96	-3,59%
Łączna liczba podatników uzyskujących dochody z tytułu odpłatnego zbycia rzeczy	53	42	54	1	1,89%
Łączna liczba podatników uzyskujących dochody z tytułu działalności nierejestrowanej	0	0	75	75	B/D
Łączna liczba podatników uzyskujących dochody z tytułu innych źródeł	16070	15681	15997	-73	-0,45%

Obszar: Aktywność ekonomiczna funkcjonalnych grup wieku

Podobszar: Aktywność osób młodych/Aktywność osób w wieku emerytalnym

Wskaźniki	2016	2017	2018	Różnica	Dynamika
Liczba podatników do 26 roku życia uzyskujących dochody z tytułu działalności gospodarczej	403	376	396	-7	-1,74%
Kwota dochodów z tytułu działalności gospodarczej podatników do 26 roku życia	15227117,87	15688722,4	25707064,69	10479946,82	68,82%
Kwota zaliczki na podatek z tytułu działalności gospodarczej podatników do 26 roku życia	1641979,34	1779815,22	2501269,05	859289,71	52,33%

Lokalny Program Rozwoju Firm Rodzinnych m. Częstochowa

Liczba podatników w wieku emerytalnym uzyskujących dochody z tytułu działalności gospodarczej	2359	2494	2639	280	11,87%
Kwota dochodów z tytułu działalności gospodarczej podatników w wieku emerytalnym	175026002,4	202185471,3	251762112,4	76736109,96	43,84%
Kwota zaliczki na podatek z tytułu działalności gospodarczej podatników w wieku emerytalnym	25051382,76	26986003,2	37031915,32	11980532,56	47,82%

2.3. Wnioski i rekomendacje eksperckie po analizie przeprowadzonej przy wykorzystaniu narzędzia Monitor Miast

Poddane analizie eksperckiej wybrane z Monitora Miast wskaźniki dla miasta Częstochowa pozwoliły wskazać czynniki o największym znaczeniu i sile oddziaływania rozumianej jako największe wyzwania w najbliższej dekadzie z którymi miasto będzie musiało się borykać lub będzie miało szansę wykorzystać je do zmiany swojej polityki. Zestaw tych czynników jest powiązany z czynnikami wskazywanymi przez ekspertów w innych badaniach, np. przeprowadzonych na potrzeby opracowania Strategii Rozwoju Miasta Częstochowa

Do **mocnych stron** Częstochowy wynikających z analizy wskaźników z Monitora Miast można zaliczyć:

- Wysoką dynamikę wzrostu nominalnych dochodów mieszkańców Częstochowy, których łączna wartość przekracza ponad pięciokrotnie dochód budżetu miasta.
- Wysoką aktywność ekonomiczną osób w wieku emerytalnym (wskazującą na rezerwy potencjału na lokalnym rynku pracy).
- Wzrost liczby osób w wieku emerytalnym prowadzących działalność gospodarczą mimo osiągnięcia prawa do świadczeń.
- Bardzo wysoką dynamikę dochodów z działalności gospodarczej, znacznie wyższą niż z tytułu stosunku pracy.

Wśród **słabych stron** miasta, na którą należy pilnie zwrócić uwagę można wymienić:

- Malejącą liczbę ludności w wieku przedprodukcyjnym,
- Malejącą liczbę ludności w wieku produkcyjnym
- Spadek liczby mieszkańców
- Niewielki przyrost liczby podatników uzyskujących dochody z tytułu działalności gospodarczej

Lokalny Program Rozwoju Firm Rodzinnych m. Częstochowa

- Niska liczba młodych osób do 26 roku życia prowadzących indywidualną działalność gospodarczą

Najważniejsze czynniki oceniane jako **szanse dla rozwoju** wynikające z analizy wskaźników z Monitora Miast to:

- Duży potencjał dochodów mieszkańców, w tym prowadzących działalność gospodarczą, który może zasilić lokalną gospodarkę.
- Możliwość utrzymania na rynku pracy osób w wieku przedemerytalnym i zachęcenia ich do pozostania aktywnymi zawodowo po osiągnięciu wieku emerytalnego,
- Możliwość aktywizacji osób biernych zawodowo w wieku poprodukcyjnym na rynku pracy
- Możliwość zwiększenia liczby młodych osób prowadzących działalność gospodarczą poprzez umiejętną promocję, wsparcie i edukację.

Do najważniejszych **zagrożeń dla rozwoju** społeczno-gospodarczego Częstochowy, korespondujących ze wskaźnikami z Monitora Miast można zaliczyć:

- Utrzymanie się trendu zmniejszania się liczby mieszkańców miasta w wyniku ujemnego przyrostu naturalnego i migracji.
- Wzrost obciążenia społecznego – zwiększenie liczby mieszkańców w wieku nieprodukcyjnym w stosunku do liczby mieszkańców wieku produkcyjnym.
- Ucieczka młodych mieszkańców do innych miast w poszukiwaniu lepszych możliwości edukacyjnych i lepszych warunków do pracy i życia.
- Zmniejszająca się liczba osób zakładających i prowadzących działalność gospodarczą.

Uzyskane z Monitora Miast informacje i przeprowadzona na ich podstawie analiza silnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń dla rozwoju miasta pozwoliły na sformułowanie następujących rekomendacji w kontekście formułowaniu celów i przedsięwzięć Planu Operacyjnego Rozwoju Firm Rodzinnych dla miasta:

1. Rozwijanie działań promujących postawy przedsiębiorcze wśród młodzieży zamieszkującej miejskie obszar funkcjonalny oraz wzmocnienie ich identyfikacji z Częstochową.
2. Integracja lokalnych przedsiębiorców między sobą i ze środowiskiem miasta oraz rozwijanie sieci współpracy
3. Przekierowanie popytu generowanego przez lokalnych przedsiębiorców, mieszkańców i jednostki publiczne na lokalny rynek poprzez w szczególności kształtowanie świadomości znaczenia zakupów dla wzmocnienia lokalnej gospodarki, kojarzenie lokalnego popytu z lokalną podażą, dostosowywanie oferty produktów/usług/możliwości inwestycyjnych do oczekiwań lokalnych podmiotów.
4. Uruchamianie zachęt, programów skierowanych do osób w wieku przedemerytalnym mających na celu pozostanie na rynku pracy mimo nabycia w niedługim okresie uprawnień emerytalnych.
5. Uruchamianie działań i zachęt aktywizujących zawodowo osoby w wieku emerytalnym.
6. Wsparcie procesów sukcesyjnych związanych z przejmowaniem firm przez kolejną generację lokalnych przedsiębiorców.

3. Wyniki badań ankietowych i ich ocena

W uzupełnieniu do analizy społeczno-gospodarczej Częstochowie, wykonanej na podstawie dostępnych danych statystycznych i opisowych, dla potrzeb LPORFR przeprowadzono uzupełniające badania ankietowe:

Lokalny Program Rozwoju Firm Rodzinnych m. Częstochowa

- sondaż przedsiębiorstw rodzinnych działających na terenie Częstochowie pod kątem ich stanu i potrzeb,
- badanie uczniów,
- sondaż przedsiębiorstw rodzinnych pod kątem opracowania analizy SWOT

3.1. Sondaż przedsiębiorstw rodzinnych

Ankiety otworzyło 33 przedsiębiorców, z których na wszystkie pytania odpowiedziało 27. Wśród biorących udział w ankiecie firm rodzinnych były firmy mikro (24 firmy, 86%) i małe (4 firmy 14%).

Ankiety i wyniki badań zawiera załącznik nr. 1.

Charakterystyka biznesowa firm

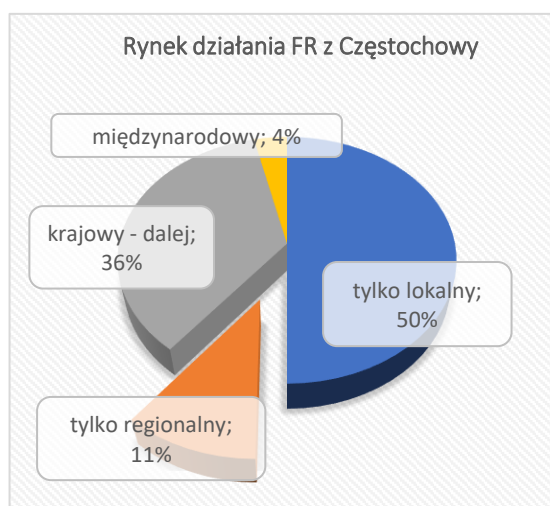
Firmy biorące udział w badaniu działają przede wszystkim w branży usługowej (82%) i handlowej (10%). Pozostałe firmy reprezentowały przemysł (4%) lub branże inne (łącznie 4%).

Podstawowym rynkiem pod względem geograficznym jest rynek krajowy (96%) przy czym głównie jest to rynek lokalny, miejski (50%). Na rynku międzynarodowym działa 1 z ankietowanych FR.

Podobny rozkład ma lokalizacja konkurencji dla badanych firm rodzinnych: 60% ma konkurentów w mieście a 32% na pozostałym obszarze kraju. Konkurentów za granicą ma 8% badanych firm. Większość ankietowanych FR (67%) ma niewielki udział w rynku lokalnym, a znaczny lub dominujący – 21%.

W ostatnim roku FR generalnie nie zwiększały zatrudnienia (nie - 71%) a jeżeli już, to w średnio o 2 osoby. Jedna firma zwiększyła zatrudnienie o 5 osób.

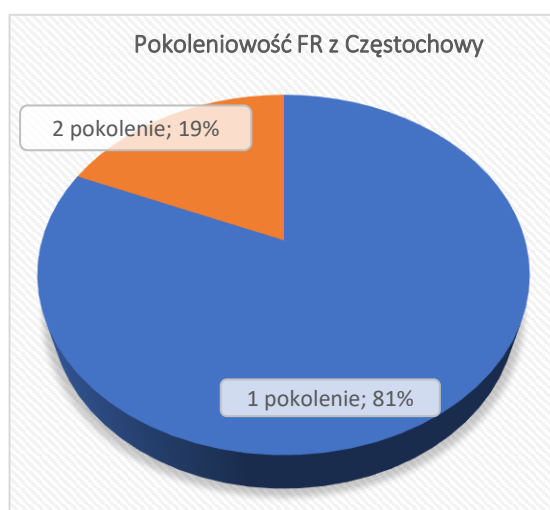
Charakterystyka biznesowa badanych firm rodzinnych pokrywa się z ogólną charakterystyką przedsiębiorstw z Częstochowy przedstawioną w Rozdz. I - diagnozie społeczno-gospodarczej, wykonanej na bazie dostępnych danych GUS.

Charakterystyka rodzinna firm

W Częstochowie, wśród ankietowanych firm generalnie nie ma firm „z tradycjami” – większość to firmy pierwszo-pokoleniowe (81%) a pozostałe – to firmy drugo-pokoleniowe. Żadna ankietowana firma nie określiła się jako trzecio- czy więcej-pokoleniowa.

Zdecydowana większość firm (74%) nie ma również obecnie formalnego planu sukcesji ale wg ankietowanych odpowiednie szkolenie mogłoby wpłynąć na tą sytuację - tak uważa 59% firm.

Lokalny Program Rozwoju Firm Rodzinnych m. Częstochowa

Ankietowane firmy zatrudniają najczęściej od jednego do dwóch członków rodziny (łącznie 44% wskazań), i nie więcej niż pięciu.

Wskazania na przyszłość

Większość ankietowanych firm zamierza się dalej rozwijać – jako formę rozwoju w postaci rozszerzenia oferty wskazało 63% z nich, a wejście na nowe rynki – 26%. Stopniowe osobiste wycofywanie się z biznesu i przekazanie firmy członkom rodziny planuje 56% ankietowanych przedsiębiorców, jednak aż 74% nie posiada planu sukcesji. Przy czym ponad połowa firm wskazała, że spotkania prowadzone przez Lokalne Centra Kompetencji Rozwoju Firm Rodzinnych zachęciły ich do przygotowania formalnego planu sukcesji.

Zdecydowana większość ankietowanych zamierza się dalej rozwijać, najczęściej (63%) planując rozszerzenia rodzaju prowadzonych działalności, przy zachowaniu dotychczasowego głównego profilu. Zawieszenie lub likwidację działalności planują tylko 3 firmy z tej grupy (11%). Firmy miały możliwość wielokrotnego wyboru, więc wskazania nie sumują się do 100%.

Aktywność lokalna firm

Aktywność pozabiznesowa firm rodzinnych z Częstochowie nie jest zbyt widoczna. Uczestnicy ankiety nie dostrzegają dużych korzyści wynikających ze zrzeszania się w lokalnych organizacjach przedsiębiorców. Prawie 2/3 z nich (63%) nie jest członkami takich organizacji. Jednocześnie ankietowani przedsiębiorcy deklarują, że uczestniczą w życiu tych organizacji i w organizowanych z ich udziałem inicjatywach (40% sporadycznie, a 18% regularnie).

Ponad połowa z ankietowanych przedsiębiorców (55%) udziela się społecznie, wspiera finansowo lokalne inicjatywy społeczne lub bierze udział w takich inicjatywach.

Ocena ryzyk i zagrożeń w działalności firm

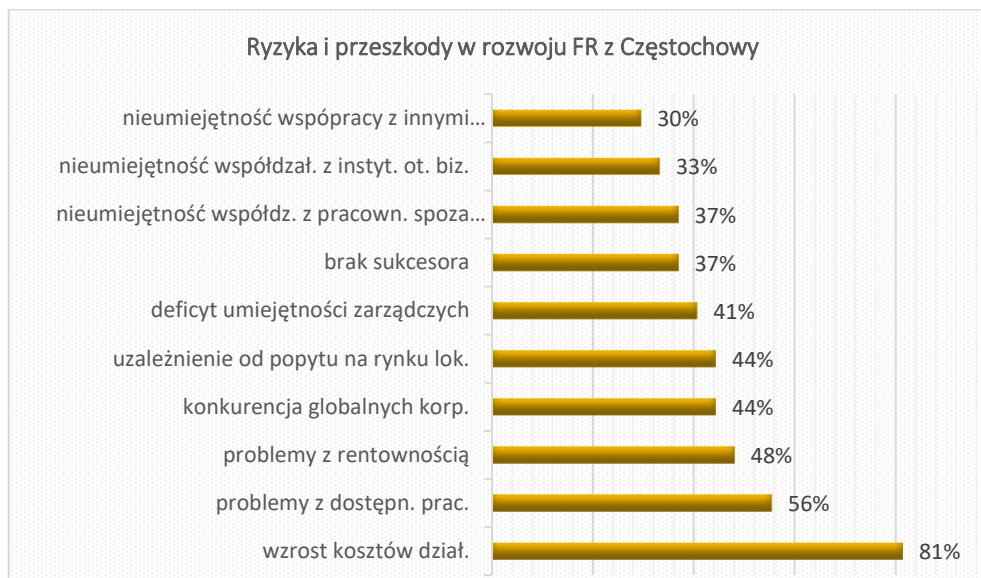
Firmy rodzinne działające na terenie Gminy podały dość duży wachlarz ryzyk i zagrożeń dla ich obecnej działalności. Wśród najliczniej wskazanych można wyróżnić:

- wzrost kosztów działalności (energia, praca, czynsz) – 81% wskazań,
- problemy z dostępnością pracowników – 56% wskazań
- spadek rentowności związany z innymi czynnikami (np. popyt) – 48% wskazań,
- konkurencja globalnych korporacji (głównie handel i usługi) – 44% wskazań
- uzależnienie od ograniczonego popytu na lokalnym rynku – 44% wskazań,
- deficyt umiejętności zarządczych – 41% wskazań

Jako znaczne ryzyko w dalszego istnienia firmy ankietowani przedsiębiorcy wskazali również na brak sukcesora - 37% wskazań.

Firmy miały możliwość wielokrotnego wyboru, więc wskazania nie sumują się do 100%.

Lokalny Program Rozwoju Firm Rodzinnych m. Częstochowa

Oczekiwane wsparcie doradcze i szkoleniowe od LCK (odpowiedzi „bardzo przydatne” i „przydatne”)

Firmy rodzinne działające na terenie Gminy Częstochowa są wyraźnie zainteresowane doradztwem i szkoleniami organizowanymi przez Lokalne Centrum Kompetencji. Wśród interesujących je tematów wyróżniły:

- Techniki i sposoby prowadzenia firmy rodzinnej – 25 wskazań
- Sposoby pomiaru zysku ekonomicznego i budowa strategii inwestycyjnych – 24 wskazania,
- Wzmacnianie trwałości i konkurencyjności firmy rodzinnej – 24 wskazania,
- Wsparcie doradcze procesów sukcesyjnych – 23 wskazania.
- Identyfikacja i ocena ryzyka oraz przygotowywanie planów odpowiedzi na zagrożenia dla działalności firm rodzinnych – 23 wskazania,
- Przekazywanie umiejętności, wiedzy i ducha przedsiębiorczości z pokolenia na pokolenie (przygotowanie do sukcesji) – 23 wskazania.

Współpraca z lokalnymi instytucjami publicznymi

Współpraca z lokalnymi instytucjami publicznymi badana była w kilku aspektach: aktywnego udziału, doradztwa i dostępu do informacji. Główne obszary współpracy, którymi byłyby zainteresowane firmy rodzinne z Częstochowy to:

- Przygotowanie wspólnie z innymi partnerami programu rozwoju firm rodzinnych w mieście - 25 wskazań,
- Wykorzystanie środków Funduszu Pracy (podnoszenie kwalifikacji pracowników, staże, tworzenie nowych miejsc pracy, doposażanie nowych stanowisk pracy) – 24 wskazania,
- Tworzenie wspólnych platform zakupowych i sprzedażowych oraz rozwijanie więzi kooperacyjnych z innymi lokalnymi firmami – 24 wskazania,
- Pozyskanie wykwalifikowanych pracowników poprzez współdziałanie ze szkołami zawodowymi i instytucjami kształcenia ustawicznego (przygotowanie dedykowanych programów kształcenia zawodowego, praktyki zawodowe) – 22 wskazania,
- Wdrożenie w firmie rozwiązań e-business (zarządzanie, sprzedaż, kooperacja), cyberbezpieczeństwa własności intelektualnej – 22 wskazania

Lokalny Program Rozwoju Firm Rodzinnych m. Częstochowa

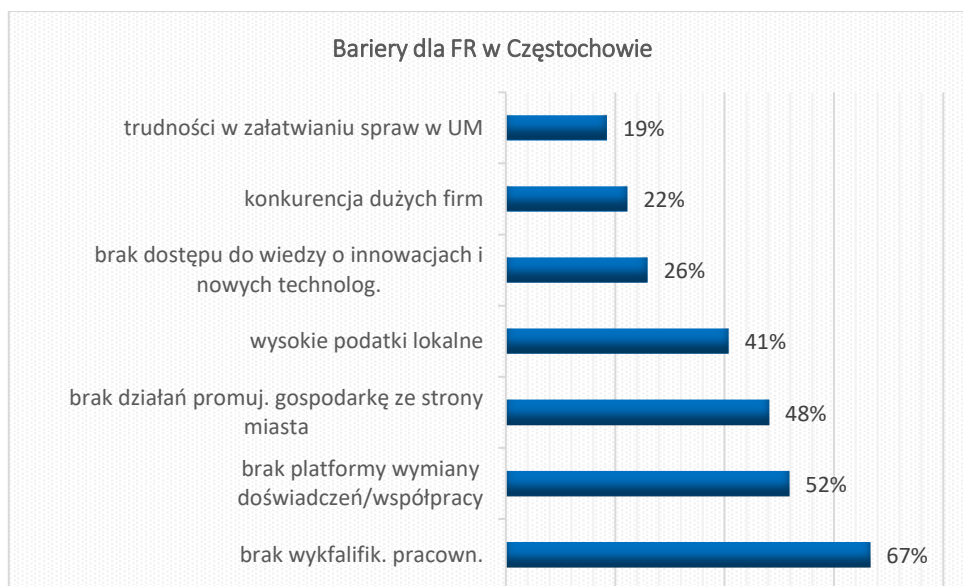
- Współpraca firm rodzinnych przy realizacji zamówień publicznych miejscowych instytucji publicznych – 22 wskazania,
- Ułatwienie i poprawienie dostępu do usług wspierających rozwój lokalnych firm rodzinnych (fundusze pożyczkowe, doradztwo itp.) – 22 wskazania.

Ocena miasta jako miejsca do prowadzenia biznesu

Ankietowane firmy rodzinne działające na terenie Gminy zdecydowanie poleciłyby swoje miasto jako dobre miejsce do prowadzenia działalności (74% wskazań).

Dostrzegają jednak bariery do prowadzenia działalności w mieście. Za najważniejsze uznały:

- Brak wykwalifikowanych pracowników – 67%
- Brak platformy wymiany doświadczeń, współpracy, nawiązywania kontaktów – 52%
- Brak działań ze strony miasta promujących gospodarkę – 48%
- Wysokie podatki lokalne – 41%
- Brak dostępu do wiedzy o innowacjach i nowych technologiach – 26%
- Konkurencja dużych firm – 22%
- Trudności w załatwianiu spraw w Urzędzie Miasta – 19%

Ankietowani oceniają raczej dobrze (22% wskazań) lub dostatecznie (41% wskazań) efektywność działań na rzecz rozwoju przedsiębiorczości podejmowanych ze strony instytucji miejskich. Niedostatecznie efektywność takich działań ocenia tylko 11%.

PODSUMOWANIE

Reprezentacja ankietowanych przedsiębiorców rodzinnych z Częstochowy nie była typowa – w ankiecie wzięły udział tylko mikro i małe przedsiębiorstwa. Niemniej jednak ich odpowiedzi były podobne do odpowiedzi tego typu firm z innych średnich miast na prawach powiatu. Firmy te działają głównie na rynku lokalnym i regionalnym, a dominujące branże to handel i usługi. Wyraźnie dominuje strategia rozwoju oparta na dywersyfikacji pokrewnej. Firmy rodzinne z Częstochowy mają stosunkowo ambitne plany – prawie 2/3 z nich planuje rozszerzyć ofertę a wejść na nowe rynki

Lokalny Program Rozwoju Firm Rodzinnych m. Częstochowa

zamierza ponad 1/4. Dostrzegają jednak wiele ryzyk i barier dla swojego rozwoju, w szczególności obawiają się wzrostu kosztów działalności i trudności w znalezieniu odpowiednich pracowników na lokalnym rynku pracy. Poważnym problemem dla ponad 1/3 firm jest także brak sukcesora. Liczą na wzmocnienie współpracy z lokalnymi instytucjami otoczenia biznesu i władzami samorządowymi Częstochowy, będąc szczególnie zainteresowanymi wsparciem doradczym i informacyjnym. Główne zapotrzebowanie doradcze i informacyjne dotyczy zagadnień związanych z problemami biznesowych, w tym stricte dotyczącymi firm rodzinnych jak prowadzenia firmy czy przygotowania sukcesji.

Ankietowani w zdecydowanej większości (74%) poleciliby Częstochowę jako dobre miejsce do prowadzenia biznesu, co świadczy o silnej identyfikacji firm rodzinnych z miastem. Nie są jednak bezkrytyczni w tej ocenie. Wśród dużych mankamentów wymieniają przede wszystkim niski potencjał rynku pracy a także oczekują na intensywniejsze działania Miasta w zakresie promocji i wsparcia lokalnej gospodarki.

3.2. Badanie uczniów

Celem badania było:

- poznanie planów edukacyjnych i zawodowych młodzieży szkół ponadgimnazjalnych,
- rozpoznanie w jakim stopniu młodzi ludzie identyfikują przedsiębiorczość, w tym przedsiębiorczość rodzinną oraz produkty i usługi lokalne w mieście,
- ocena miasta w opinii młodzieży jako miejsca do życia i planowania kariery zawodowej.

W badaniach wzięło udział 358 uczniów (liczba otworzeń ankiety) ale nie wszyscy odpowiedzieli na każde pytanie – ankietę do końca wypełniło 321 uczniów. Do wyliczenia udziału procentowego wskazań wzięto liczbę udzielonych odpowiedzi indywidualnie z każdego pytania.

Ankietę i wyniki badań zawiera załącznik nr. 2.

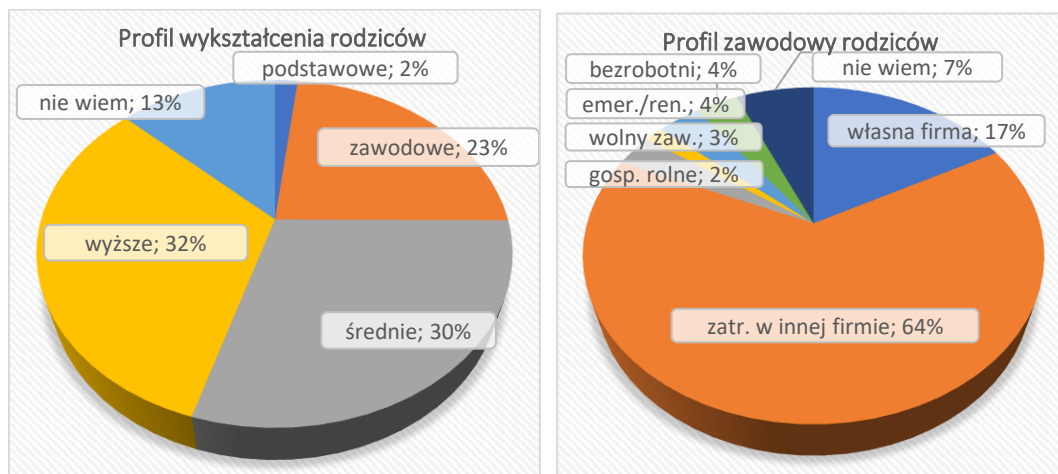
Profil ankietowanych uczniów i ich rodziców

Ankieta przeprowadzona była wśród uczniów z ostatnich klas szkół średnich branżowych i licealnych zlokalizowanych w Częstochowie, z czego:

- 47% stanowiły dziewczęta, 53% chłopcy,
- 49% stanowili uczniowie mieszkający w Częstochowie, a 51% poza miastem,
- 46% stanowili uczniowie liceum, 47% uczniowie technikum a 7% uczniowie szkół branżowych

Wśród rodziców ankietowanych uczniów przeważają osoby z wykształceniem wyższym (32%), średnim (30%). Wykształcenie zawodowe posiada 23% rodziców lub opiekunów a podstawowe tylko 2%. Najwięcej rodziców ankietowanych uczniów (64%) jest pracownikiem zatrudnionym w innej firmie, a kolejną grupę stanowią rodzice prowadzący własną firmę (17%). Jako bezrobotnych wskazało swoich rodziców tylko 4% uczniów, co odpowiada ogólnemu poziomowi bezrobocia w Częstochowie.

Lokalny Program Rozwoju Firm Rodzinnych m. Częstochowa

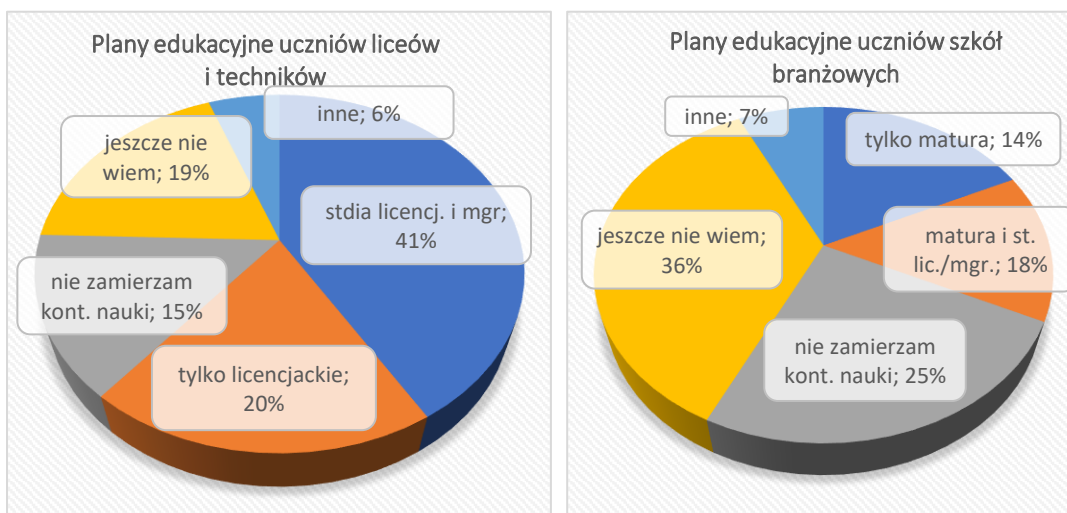
Edukacja zawodowa

Uczniowie objęci badaniem planują już swoją przyszłość zawodową - odpowiedzi „raczej tak” lub „zdecydowanie tak” udzieliło 82% badanych a ponad połowa z nich (55%) ma sprecyzowane plany dotyczące dalszej zawodowej edukacji.

Wśród uczniów liceów i techników 61% zamierza kontynuować naukę co najmniej na studiach licencjackich. Tylko 15% uczniów nie zamierza kontynuować nauki i zaraz po skończeniu szkoły średniej pójść do pracy. Niezdecydowanych jest 19%.

Po zakończeniu nauki w szkole branżowej zamiar kontynuowania nauki w szkole II stopnia, zdania matury i rozpoczęcia studiów (licencjackich/magisterskich) zgłasza tylko 18% uczniów, a pójścia do pracy -25%. Niezdecydowanych jest tu znacznie więcej (36%) niż w przypadku uczniów liceów i techników.

Ponad połowa badanych uczniów (59%) uważa, że obecna szkoła przygotowuje dobrze do startu w życie zawodowe i pozwala nabyć praktyczne umiejętności przydatne w wymarzonej pracy.

Planując edukację i rozwój zawodowy zdecydowana większość uczniów (62%) korzysta głównie z rady rodziny. Radami kolegów i przyjaciół kieruje się 35%, informacjami z mediów i Internetu – 25%

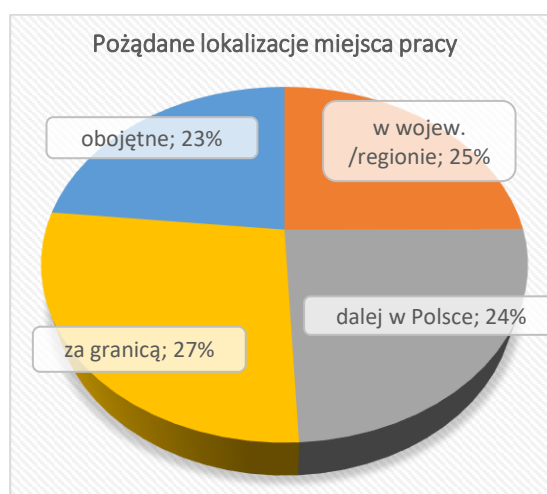
Lokalny Program Rozwoju Firm Rodzinnych m. Częstochowa

a swoimi własnymi przemyśleniami kieruje się 33% uczniów. Niewielu uczniów bierze pod uwagę rady nauczycieli (21%) a jeszcze mniej (15%) korzysta ze wskazań doradców zawodowych.

Oczekiwania uczniów związane z pracą

Wśród badanych uczniów duży odsetek ma już pewne doświadczenia związane z pracą - 79% z nich podjęło już pracę za którą otrzymało wynagrodzenie, przy czym ta praca miała najczęściej charakter dorywczy lub była wykonywana w niepełnym wymiarze godzin (98% wskazań). Staż lub praktykę zawodową odbyło/odbywa 22% ankietowanych.

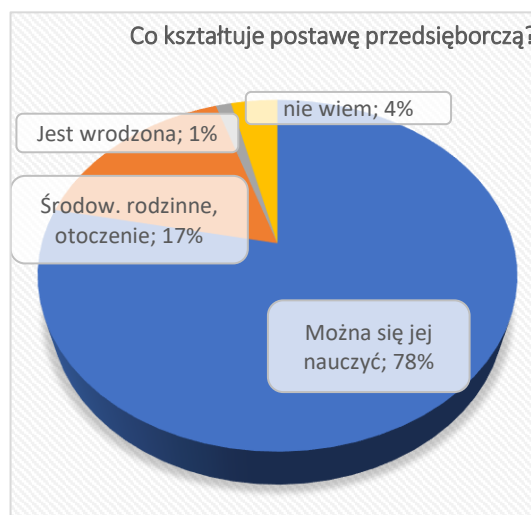
Uczniowie uważają, że najlepsze warunki młodym ludziom zapewniają firmy prywatne (48%) przy czym niekoniecznie musi być to firma własna - tylko 20% wskazań. Niską ocenę wśród uczniów mają firmy państwowe (6% wskazań) a najniższą - instytucje publiczne (4% wskazań). 1/4 uczniów chciałaby pracować w województwie lub regionie. Znaczna grupa (27%) chciałaby jednak pracować za granicą.

Przedsiębiorczość

Określając osobę charakteryzującą się postawą przedsiębiorczą 46% uczniów uważa, że taka osoba potrafi sobie poradzić w każdej sytuacji, a 30% uważa, że taka osoba potrafi wykorzystać zdobywaną wiedzę i doświadczenie do zbudowania własnego potencjału. Tylko 2% uważa, że taka osoba to ktoś, kto dąży do uzyskania wielkiej fortuny. Uczniowie uważają, że postawa przedsiębiorcza nie jest talentem wrodzonym (tylko 1% wskazań na tak) ani nie kształtuje jej środowisko, w którym uczniowie się wychowują (17%). Dominująca większość (78%) uważa, że można się jej nauczyć.

Znaczna część uczniów (42%) uważa, że postawa przedsiębiorcza jest istotna w całym życiu człowieka, nawet jeżeli nie planuje się prowadzić własnej firmy. Tylko 12% uważa, że cecha ta jest potrzebna tylko wtedy, gdy zamierza się prowadzić własną firmę (7% uczniów nie ma w wyrobionego poglądu na ten temat).

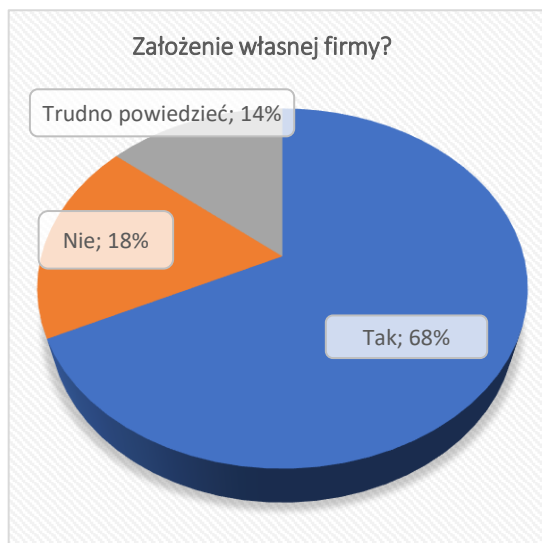

Lokalny Program Rozwoju Firm Rodzinnych m. Częstochowa

Predyspozycje zawodowe

Ponad połowa uczniów wskazała, że uczestniczyła już w różnych inicjatywach lokalnych jako wolontariusz lub współorganizator lecz raczej sporadycznie niż regularnie (44% do 12% wskazań). Nabyte już, lub nabywane w trakcie nauki umiejętności umożliwiające start zawodowy wysoko lub bardzo wysoko ocenia 36% uczniów, przeciętnie 53% a nisko lub bardzo nisko tylko 7%.

Wśród ankietowanych uczniów jest widoczne stosunkowo duże zainteresowanie samodzielną działalnością gospodarczą. Możliwość założenia przez siebie własnej firmy widzi 68% uczniów i tylko 18% nie, przy czym 65% uważa, że ma predyspozycje do tego, aby pracować na własny rachunek a 46% stwierdza, że posiada już nawet odpowiednią do tego wiedzę.

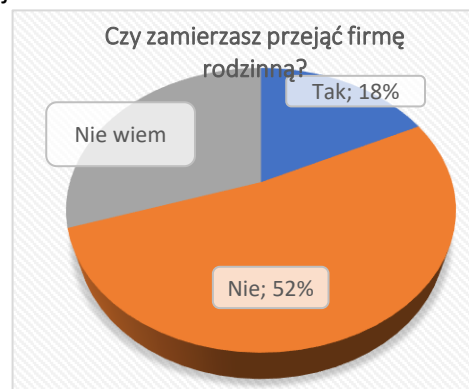
Firmy rodzinne

Ogólna znajomość firm rodzinnych w Częstochowie i przedmiotu ich działalności jest w miarę wysoka. Prawie połowa (49%) uczniów z Częstochowy zna firmy rodzinne w mieście. Wg. ankietowanych uczniów są to głównie firmy prowadzące działalność usługową i handlową. Firmy rodzinne w mieście są postrzegane jako dość atrakcyjni pracodawcy (45% wskazań).

Ponad 1/3 uczniów (35%) wskazało, że ich najbliższa rodzina prowadzi własną firmę, a połowa uczniów z tej grupy pracowała już w rodzinnej firmie.

Prawie 2/3 uczniów (65%), których rodzina prowadzi firmę, interesuje się sprawami firmy, ale tylko 16% z nich chciałoby dalej pracować w takiej firmie rodzinnej.

Myśląc o własnej działalności uczniowie raczej nie zamierzają prowadzić jej w już istniejącej firmie rodzinnej – tylko 18% zamierza przejąć ją w przyszłości. Uczniowie wskazują nawet, że rodzina tego od nich nie oczekuje (50% wskazań), albo uczniowie nie wiedzą (34%) jakie są oczekiwania rodziny odnośnie przejęcia firmy, co zważywszy na wiek ankietowanych wskazuje co najmniej na brak odpowiednio wczesnego przygotowania sukcesji.

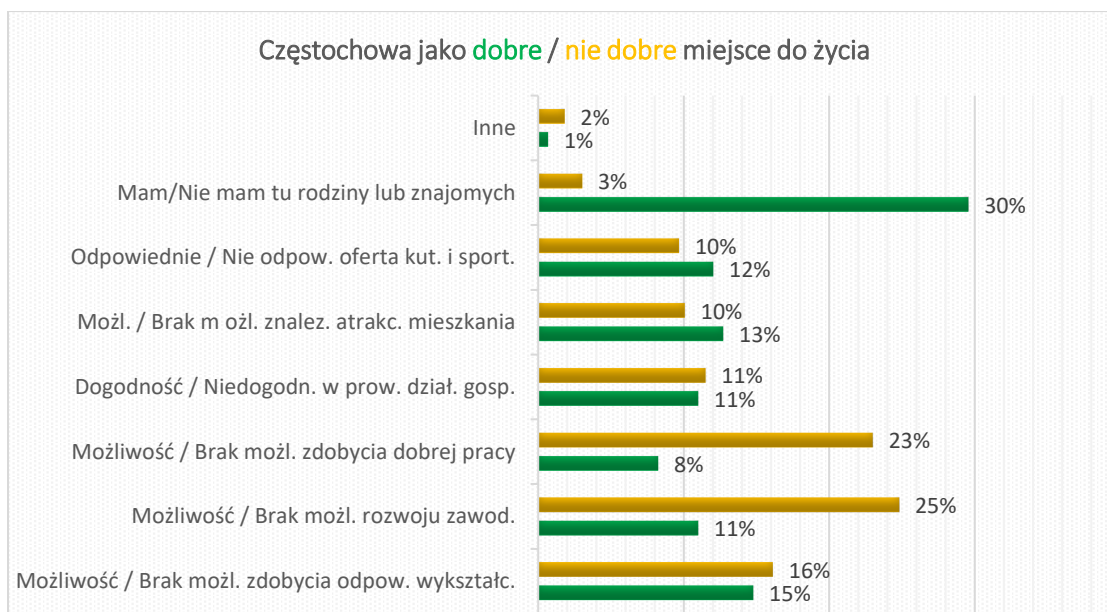
Ocena miasta jako miejsca życia i prowadzenia biznesu

Większość ankietowanych uczniów (60%) uważa, że Częstochowa nie jest dobrym miastem do życia. Negatywnych wskazań czynników związanych z rozwojem zawodowym czy znalezieniem dobrej pracy było więcej niż wskazań pozytywnych.

Lokalny Program Rozwoju Firm Rodzinnych m. Częstochowa

Wśród czynników negatywnych przeważają czynniki związane z pracą, rozwojem zawodowym i osobistym, tj. brak możliwości zdobycia dobrej pracy (23%), brak możliwości rozwoju zawodowego (25%) czy uzyskania dobrego wykształcenia (16%).

Najważniejszym dla młodzieży czynnikiem decydującym o postrzeganiu Częstochowy jako dobrego miejsca do przyszłego życia jest posiadanie tu rodziny lub znajomych (30%). Dopiero w dalszej kolejności młodzież wskazuje na możliwość zdobycia odpowiedniego wykształcenia (15% wskazań), znalezienia atrakcyjnego mieszkania (13%) i ofertę kulturalną i sportową (12%).

PODSUMOWANIE

Młodzież z Częstochowskich szkół poważnie myśli o swojej przyszłości zawodowej i traktuje własny biznes jako atrakcyjny pomysł. Wg ankietowanych powinna to być raczej własna, nowa firma niż przejmowanie istniejącej firmy rodzinnej, tym bardziej, że w zdecydowanej większości uczniowie są przekonani, że rodzina nie oczekuje się od nich przejęcia firmy. W dokonywaniu przez młodzież ważnych wyborów dotyczących ich przyszłości zawodowej bardzo niewielka jest rola doradców zawodowych, co wskazuje na potrzebę pogłębionej analizy przyczyn tej sytuacji pod kątem poprawy efektywności pracy doradców.

Silnie preferowane jest zatrudnienie w sektorze prywatnym - firmy prywatne są zdecydowanie postrzegane jako atrakcyjniejsze miejsce pracy niż sektor publiczny.

Optymistyczna samoocena własnych predyspozycji połączona i potrzeba nabycia większej wiedzy dot. prowadzenia własnej firmy połączona jest z przekonaniem o możliwości nauczania się przedsiębiorczości, której przydatność jest wysoko oceniana jako umiejętność przydatna generalnie w życiu, a nie tylko dla prowadzenia biznesu.

Około 1/3 uczniów ma bezpośredni kontakt z firmą rodzinną, a 2/3 z nich interesuje się jej działalnością. Niemniej generalnie u Częstochowskiej młodzieży jest bardzo mała znajomość lokalnych firm rodzinnych i zagadnień związanych z prowadzeniem rodzinnego biznesu. Nie przeszkadza to jednak w przeświadczeniu, że firmy rodzinne są dość dobrym miejscem pracy. Dla ponad połowy młodzieży z częstochowskich szkół średnich (z których tylko 49% mieszka w Częstochowie) Miasto nie jest atrakcyjnym miejscem do życia głównie z powodu przekonania o braku możliwości rozwoju zawodowego i znalezienie dobrze płatnej pracy. Z kolei dla uczniów

Lokalny Program Rozwoju Firm Rodzinnych m. Częstochowa

postrzegających Częstochowę jako dobre miejsce do życia decydującym czynnikiem są więzi społeczne wynikające z osobistych relacji z mieszkającą tu rodziną i znajomymi.

4. Analiza SWOT

4.1. Cel i opis badania

W sondażu przedsiębiorców z firm rodzinnych z Częstochowy, którego celem było opracowania analizy SWOT dla miasta z punktu widzenia funkcjonowania i rozwoju przedsiębiorczości rodzinnej w mieście, udział wzięło 33 przedsiębiorców, z czego ankietę do końca wypełniło 26 z nich. Ankieta polegała na udzieleniu odpowiedzi na 9 pytań z 2 grup czynników wewnętrznych (jakie są potencjały i jakie problemy miasta z punktu widzenia firm rodzinnych, czyli jakie są mocne i słabe strony miasta) oraz z 2 grup czynników zewnętrznych (szanse i zagrożenia dla miasta) oceniając je w skali od 1 (najmniej ważny) do 5 (najważniejszy).

3.2. Macierz SWOT dla Gminy miejskiej Częstochowa

Zebrane odpowiedzi pozwoliły na wyselekcjonowanie po 6 czynników z każdej grupy o największym znaczeniu wg respondentów ankiety. Ponieważ na poszczególne części ankiety odpowiedziała różna ilość przedsiębiorców (29, 27, 26), jako czynnik wyróżniający przyjęto średnią ze wskazanych ocen w każdym pytaniu.

Mocne i Słabe Strony oraz Szanse i Zagrożenia ustalone na podstawie ankiety przeprowadzanej w 2019 r pod kątem funkcjonowania i rozwoju firm rodzinnych prezentuje tabela 10.

Tab. 10. Tabela SWOT dla miasta Częstochowa w aspekcie rozwoju przedsiębiorczości FR

Mocne strony		Ilość wskazań	Wart. śr.
S1	polityka gospodarcza samorządu lokalnego (ulatwienia podatkowe, udostępnianie terenów, wsparcie szkoleniowe i doradcze, opracowane plany rozwojowe ...)	29	3,9
S2	zasoby osobowe (dostępność pracowników, ich kwalifikacje, etos pracy, poziom przedsiębiorczości)	29	3,7
S3	poziom i styl życia społeczności lokalnej (zasobność ekonomiczna, wzrastający popyt konsumpcyjny, nastawienie bio/eko ...)	29	3,7
S4	dostęp do pomocy finansowej (instytucje ofer. śr. pomocowe krajowe/UE, oddziały banków ofer. kredyty dla przedsiębiorstw ...)	29	3,6
S5	wsparcie instytucji otoczenia biznesu (oddziały izb gosp., cech rzemiosł, klub biznesu ...)	29	3,6
S6	szkolnictwo przygotowujące kwalifikowane kadry/pracowników (szkoły średnie i zawodowe, szkoły/oddziały szkół wyższych, ośrodki kształcenia ...)	29	3,6
Średnia siła mocnych stron			3,70
Słabe strony		Ilość wskazań	Wart. śr.

Lokalny Program Rozwoju Firm Rodzinnych m. Częstochowa

W1	poziom i styl życia społeczności lokalnej (niska zasobność ekonomiczna, mały popyt konsumpcyjny, mały popyt na dobra/usługi poza konsumpcyjne ...)	29	3,6
W2	dostęp do pomocy finansowej (brak instytucji ofer. środki pomocowe krajowe lub UE, mało/brak oddziałów banków ofer. kredyty dla przedsiębiorców ...)	29	3,5
W3	polityka gospodarcza samorządu lokalnego (brak ułatwień podatkowych, brak terenów, słabe wsparcie szkoleniowe i doradcze, brak planów rozwojowych ...)	29	3,4
W4	zasoby osobowe (mała dostępność pracowników, niskie kwalifikacje, brak etosu pracy, niski poziom przedsiębiorczości ...)	29	3,4
W5	szkolnictwo przygotowujące kwalifikowane kadry/pracowników (niewystarcz. ilość szk. średnich i zawodowych, brak szkoły/oddziałów szkół wyższych, brak ośrodków kształcenia ustaw. ...)	29	3,4
W6	małe wsparcie instytucji otoczenia biznesu (brak takich instytucji, ich mała aktywność, niedostosowanie do potrzeb przedsiębiorców, brak informacji o wsparciu ...)	29	3,3
Średnia siła słabych stron			3,44

Szanse		Ilość wskazań	Wart. śr.
O1	wsparcie dla MŚP (większa oferta programów pomocowych, większa oferta doradzo-szkoleniowa, inkubacja-akceleracja nowych przedsiębiorstw ...)	27	4,1
O2	rozwiązania legislacyjne sprzyjające rozw. przedsięb. (w zakresie ZUS, w zakresie podatk., branżowe, w zakresie sukcesji, w zakresie koncesji/licencji ...)	27	4,1
O3	położenie geograficzne (względem szlaków komunik., walory środowiska naturalnego, lokaliz. w rejonie rozwiniętym gosp. ...)	27	4,0
O4	rozwój szkolnictwa i poziomu edukacji (wzrost liczby szkół, dopasowanie oferty eduk. do potrzeb lokalnych ...)	27	3,9
O5	wzrost poziomu i stylu życia społeczności lokalnej (wzrost zasobności, nastawienie proekologiczne, wzrost popytu na dobra/usł. poza konsumpcyjne ...)	27	3,9
O6	dostęp do technologii IT/cyfryzacja (wykorzystanie technol. cyfr./komputerów w produkcji/usługach, rozwój e-handlu, automatyzacja procesów, wykorzystanie urz. mobilnych, Internet Rzeczy ...)	27	3,8
Średnia siła szans			3,98

Zagrożenia		Ilość wskazań	Wart. śr.
T1	wzrost kosztów funkcjonowania (energia/gaz, koszty pracy, czynsze ...)	26	4,2
T2	niestabilne/niedostosowane/niekorzystne rozwiązania legislacyjne (w zakresie ZUS, w zkar. podatków, branżowe ...)	26	4,0
T3	osłabienie gospodarcze w najbl. przyszłości (kurczenie się rynków zbytu, zatory płatnicze, wysokie stopy procentowe ...)	26	3,9
T4	zmniejszenie wsparcia dla MŚP (mniejsza oferta programów pomocowych, większe wymagania – np. wkład własny ...)	26	3,9
T5	odpływ pracowników (ucieczka młodych do dużych miast, odejścia na emerytury, emigracja ...)	26	3,9
T6	niestabilność polityczna (zmiana rządu, złe stosunki międzynarodowe, ograniczenia kompetencji samorządów ...)	26	3,9
Średnia siła zagrożeń			3,97

Lokalny Program Rozwoju Firm Rodzinnych m. Częstochowa

4.3. Wnioski z analizy SWOT

1. Wg ankietowanych miasto Częstochowa ma potencjał w zakresie rozwoju przedsiębiorczości lokalnej bowiem **mocne strony miasta przeważają nad jego stronami słabymi**.
2. Równocześnie i wyraźnie wskazanymi mocnymi stronami i słabymi stronami miasta wg ankietowanych są: **poziom i styl życia społeczności lokalnej** (zasobność ekonomiczna, popyt na dobra/usługi itp., podejście ekologiczne), **polityka gospodarcza samorządu lokalnego** (regulacje podatkowe, dostępność terenów, wsparcie szkoleniowe i doradcze, plany rozwojowe itp.) oraz **zasoby osobowe** w mieście (dostępność pracowników, ich kwalifikacje, etos pracy, poziom przedsiębiorczości itp.). Wskazuje to, że te czynniki są tak zwanymi „języckami u wagi” determinującymi kierunek wektora rozwojowego miasta. Na razie przewaga pozytywnego oddziaływania tych czynników jest większa.
3. Wypowiadając się na temat perspektyw rozwoju przedsiębiorczości w aspekcie wpływu otoczenia zewnętrznego na swoje firmy ankietowani wskazali na **równowagę zagrożeń i szans** rozwojowych.
4. Zarówno wśród szans jak i zagrożeń dla rozwoju przedsiębiorczości w Częstochowie pojawia się: **wsparcie/niedostatek wsparcia dla MŚP** (oferta programów pomocowych, oferta doradczo-szkoleniowa, inkubacja-akceleracja nowych przedsiębiorstw ...) oraz **rozwiązania legislacyjne sprzyjające/niesprzyjające rozwojowi przedsiębiorstw** (w zakresie ZUS, w zakresie podatkowym, branżowe, w zakresie sukcesji, w zakresie koncesji/licencji ...). Przedsiębiorcy wyraźnie doceniają te aspekty rozwojowe i wskazania tych czynników jako szans są nieco wyższe niż jako zagrożeń.
5. Jako pozostałe najważniejsze czynniki z otoczenia oceniane **jako szanse** dla rozwoju lokalnej przedsiębiorczości wskazano: **położenie geograficzne miasta** (względem szlaków komunikacyjnych, walory środowiska naturalnego, lokalizacja w rejonie rozwiniętym gospodarczo itp.) oraz **rozwój szkolnictwa i poziomu edukacji** (wzrost liczby szkół, dopasowanie oferty edukacyjnej do potrzeb lokalnych ...).
6. Za pozostałe największe **zagrożenia dla rozwoju przedsiębiorczości** lokalnej ankietowani uznali przede wszystkim **wzrost kosztów funkcjonowania** (energia/gaz, koszty pracy, czynsze ...), oraz **osłabienie gospodarcze w najbliższej przyszłości** (kurczenie się rynków zbytu, zatory płatnicze, wysokie stopy procentowe ...). Odpływ pracowników (ucieczka młodych do dużych miast, odejścia na emerytury, emigracja ...) nie zostały wskazane jako kluczowe czynniki.
7. Ankietowani przedsiębiorcy w małym stopniu postrzegają szanse swojego rozwoju w możliwościach związanych z nowymi technologiami informacyjnymi oraz nawiązywaniem współpracy z partnerami z innych krajów i regionów. Niewątpliwie wynika to z niewielkiej skali działalności większości ankietowanych FR, ale wskazuje także na potrzebę intensywniejszego wsparcia w zakresie wiedzy o nowych możliwościach technologicznych oraz dostępie do rynków zewnętrznych.
8. Lokalni przedsiębiorcy nie czują się znacząco zagrożeni przez konkurencję zewnętrzną (wejścia firm globalnych lub sieciowych, napływ tanich towarów z Azji itp.). Może to wynikać z przyjętego profilu działalności (np. wejście w nisze rynkowe) lub dobrych/silnych relacji z klientami/odbiorcami.

IV. Program rozwoju firm rodzinnych miasta na lata 2020-2022

1. Cele główne Lokalnego Programu Operacyjnego Rozwoju Firm Rodzinnych

Diagnoza sytuacji społeczno-ekonomicznej Częstochowy, przeprowadzona przy wykorzystaniu m.in. narzędzia MRL Związku Miast Polskich, została uzupełniona o wyniki badań sondażowych przedsiębiorców, wyniki badań uczniów oraz o analizę SWOT. Badania te były realizowane wg metodyki opracowanej przez zespół ekspertów Związku Miast Polskich dla potrzeb projektu "Tworzenie systemu sieciowego wsparcia przedsiębiorczości rodzinnej - Lokalne Centra Kompetencji Rozwoju Firm Rodzinnych", którego koordynatorem jest IFR a partnerami samorządy siedmiu miast i Związek Miast Polskich (ZMP). Ankietowanie było realizowane przez Animatorów Lokalnych Centrów Usług przy współpracy pracowników urzędów miast partnerskich w oparciu o narzędzia opracowane przez pracowników ZMP. Przygotowując ocenę pożądanych kierunków wsparcia firm rodzinnych wykorzystano w szczególności następujące narzędzia:

„Badanie roli przedsiębiorczości (w tym rodzinnej) w planach zawodowych młodzieży w szkołach średnich w Częstochowie”,

„Badanie stanie stanu i pozycji firm rodzinnych w mieście”,

„Analiza SWOT dla przedsiębiorców działających na terenie miasta w kontekście działalności firm rodzinnych”,

Jako uzupełnienie diagnozy wykorzystano również badania „Firmy rodzinne”, zrealizowane wspólnie przez Polską Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości (PARP) i stowarzyszenie Inicjatywa Firm Rodzinnych (IFR).

Wyniki przeprowadzonej diagnozy pozwoliły na zdefiniowanie trzech priorytetów Lokalnego Programu Operacyjnego Rozwoju Firm Rodzinnych w Częstochowie:

Cel główny I. Identyfikacja i wzmocnienie tożsamości częstochowskich firm rodzinnych

Cel główny II. Kształtowanie korzystnych warunków funkcjonowania firm rodzinnych w mieście oraz działania na rzecz sukcesji

Cel główny III Rozwój edukacji na rzecz przedsiębiorczości rodzinnej, zwłaszcza wpływanie na jakość kształcenia poprzez współpracę ze szkołami ponadgimnazjalnymi oraz z uczelniami wyższymi

2. Struktura programu.

Do każdego z trzech celów głównych przewidzianych do osiągnięcia w trakcie realizacji LPORFR w Częstochowie przyporządkowano po trzy cele szczegółowe, które złożą się na realizację celów głównych. Do każdego celu szczegółowego przyporządkowano odpowiednie działania, których wykonanie przez władze samorządowe i interesariuszy Programu będzie warunkiem ich realizacji i w konsekwencji osiągnięcia zamierzonych celów głównych.

Strukturę LPORFR w Częstochowie prezentuje tabela 11.

Lokalny Program Rozwoju Firm Rodzinnych m. Częstochowa

Tab. 11. Struktura Lokalnego Programu Operacyjnego Rozwoju Firm Rodzinnych w Częstochowie.

CELE GŁÓWNE	CELE SZCZEGÓŁOWE	DZIAŁANIA OPERACYJNE
1. IDENTYFIKACJA I WZMOCNIENIE TOŻSAMOŚCI CZĘSTOCHOWSKI CH FIRM RODZINNYCH	1.1. Identyfikacja firm rodzinnych w mieście i zachęcenie do tworzenia wspólnoty	1.1.1. Stworzenie profilu Firmy Rodzinne Częstochowa na FB 1.1.2. Działania promocyjne, wykorzystanie marketingu szeptanego (firmy rodzinne zachęcają kolejne do wspólnych działań) 1.1.3. Popularyzowanie postaci i sukcesów częstochowskich przedsiębiorców rodzinnych
	1.2. Wypracowanie silnej marki częstochowskich firm rodzinnych i wzmocnienie ich wizerunku w mieście	1.2.1. Opracowanie i wdrożenie logotypu firm rodzinnych wraz z materiałami promocyjnymi do wykorzystania podczas imprez organizowanych w mieście 1.2.2. Działania promujące lokalne wyroby, kreowanie lokalnych specjalności, stworzenie listy lokalnej oferty towarów – „WSPIERAMY SWOICH” 1.2.3. Stworzenie serii filmów promocyjnych z udziałem lokalnych przedsiębiorców rodzinnych w celu wykorzystania tych materiałów podczas wydarzeń związanych z biznesem w Częstochowie oraz w ramach działań realizowanych w zakresie szeroko pojętego doradztwa zawodowego
	1.3. Efektywna informacja gospodarcza oraz ułatwienie dostępu do wiedzy i usług doradczych	1.3.1. Utworzenie i udostępnienie bazy informacyjnej na stronie https://www.firmyrodzinne.eu/ (lub innej) służącej gromadzeniu, analizowaniu i udostępnianiu informacji istotnych dla przedsiębiorców rodzinnych ze względu na ich specyfikę - Utworzenie grupy zamkniętej dla Przedsiębiorców Rodzinnych na FB i udostępnianie informacji istotnych dla przedsiębiorców rodzinnych ze względu na ich specyfikę
2. KSZTAŁTOWANIE KORZYSTNYCH WARUNKÓW FUNKCJONOWA NIA FIRM RODZINNYCH W MIEŚCIE ORAZ	2.1. Tworzenie przyjaznego firmom rodzinnym ekosystemu biznesowego	2.1.1. Powołanie Zespołu/Rady ds. Rozwoju Przedsiębiorczości Rodzinnej, mającego w składzie przedstawicieli częstochowskich firm rodzinnych oraz Instytucji Otoczenia Biznesu 2.1.2. Budowanie świadomości otoczenia biznesu na temat wkładu firm rodzinnych w rozwój gospodarczy i społeczny miasta 2.1.3. Współpraca ze środowiskami naukowymi i instytucjami otoczenia biznesu w celu rozpoznawania potrzeb FR

Lokalny Program Rozwoju Firm Rodzinnych m. Częstochowa

DZIAŁANIA NA RECZ SUKCESJI	2.2. Ułatwienie dostępu do usług szkoleniowych i doradczych	2.2.1. Opublikowanie na stronie https://www.firmyrodzinne.eu/ (lub innej) bazy informacyjnej z zakładką „szkolenia” 2.2.2. Uruchomienie ankiety nt. pożądaných przez firmy rodzinne szkoleń, podcastów, webinarów
	2.3. Identyfikacja problemów wynikających ze specyfiki firm rodzinnych w odniesieniu do ogółu MŚP	2.3.1. Analiza stanu lokalnej gospodarki i środowiska firm rodzinnych 2.3.2. Badania na poziomie ekonomiczno-prawnym oraz społecznym (psychologicznym) związanym z zachowaniem równowagi między życiem rodzinnym i biznesem (współpraca z uczelniami wyższymi) 2.3.3. Identyfikacja barier rozwoju firm rodzinnych
	2.4. Wsparcie w procesie sukcesyjnym	2.4.1. Akcje informacyjne zwiększające świadomość konieczności odpowiedniego przygotowania przedsiębiorstwa do przekazania kolejnemu pokoleniu 2.4.2. Stworzenie bazy informacyjnej o dostępnych usługach doradczych i wsparciu przydatnym w procesie sukcesyjnym
	3.1. Utworzenie stałych form współpracy firm rodzinnych z organizacjami rządowymi i pozarządowymi, stowarzyszeniami branżowymi i innymi podmiotami w zakresie programowym edukacji zawodowej młodzieży	3.1.1. Organizacja seminariów i debat publicznych z udziałem przedsiębiorców z firm rodzinnych nt. kluczowych potrzeb edukacyjnych FR 3.1.2. Organizowanie wydarzeń i wspieranie inicjatyw promujących tradycję, kulturę i znaczenie przedsiębiorstw rodzinnych
3. ROZWÓJ EDUKACJI NA RZECZ PRZEDSIĘBIORCZ OŚCI RODZINNEJ	3.2. Przystosowanie programów szkół, w tym zawodowych, w zakresie przedsiębiorczości, w tym przedsiębiorczości firm rodzinnych	3.2.1. Organizowanie spotkań i seminariów z przedstawicielami lokalnych władz edukacyjnych na temat dostosowania programów szkolnych do potrzeb edukacji ekonomicznej, w tym w zakresie potrzeb przedsiębiorczości rodzinnej 3.2.2. Ustalanie wspólnie z przedstawicielami lokalnych władz edukacyjnych wykazu zawodów deficytowych z punktu widzenia FR i opracowanie programów edukacji w tych zawodach
	3.3. Rozwijanie edukacji ustawicznej i szkolnej realizowanej na potrzeby przedsiębiorczości i firm rodzinnych	3.3.1. Współpraca z nauczycielami i doradcami zawodowymi w zakresie podniesienia poziomu edukacji i informacji zawodowej 3.3.2. Modernizacja i tworzenie nowych klas/obiektów/placówek edukacji zawodowej zgodnie z potrzebami w zakresie rozwoju przedsiębiorczości, w szczególności przedsiębiorczości rodzinnej

Lokalny Program Rozwoju Firm Rodzinnych m. Częstochowa

3. LPORFR – opis celów i działań.

3.1. Cel I - Identyfikacja i wzmocnienie tożsamości częstochowskich firm rodzinnych

Rodzinność firmy to jedna z najmniej charakterystycznych cech branż pod uwagę w kontekście konkurencyjności firmy na rynku. Firmy z sektora MŚP same skupiają się raczej na podkreśleniu branży, w której działają, ilości lat na rynku czy wielkości. Dla wielu sama „rodzinność” trwa niejako przy okazji.

Jak pokazują badania¹¹ wśród polskich przedsiębiorstw nie ma jednoznacznej tendencji w wykorzystaniu rodzinności jako przewagi konkurencyjnej na rynku.

Część firm chętnie podkreśla swój rodzinny (zgodny z przyjętą definicją) charakter, część klasyfikuje się jako rodzinna, mimo, że nie spełnia zapisów przyjętej definicji (jednak w firmie panuje rodzinna atmosfera), a kolejne nie uważają rodzinności za istotny fakt, wpływający na powodzenie w ich przedsiębiorstwie, wobec czego nie ma ona dla nich większego znaczenia.

Z perspektywy klientów i kontrahentów rodzinność firmy jest jednak cechą wskazującą na większą lojalność przedsiębiorcy. Rodzinność cechuje firmę godną zaufania, stabilną, której cele podziela większość pracowników. W firmie rodzinnej nazwisko stanowi markę, na którą pracują wszyscy pracownicy.

Rodzinny charakter firmy w relacjach biznesowych mocno podkreślają głównie firmy mające długą historię istnienia, które mogą pochwalić się sukcesem i skuteczną sukcesją. Firmy małe podkreślanie swojej rodzinności identyfikują częściej jako zagrożenie.

Działania, które będą realizowały niniejszy cel, promocja wewnętrzna i zewnętrzna częstochowskiego biznesu rodzinnego, wpłyną bezpośrednio na zainteresowanie produktami i usługami, które oferuje lokalny rynek.

Wykorzystane kanały komunikacji (social media), materiały filmowe oraz „obrandowanie” lokalnych przedsiębiorców rodzinnych zapewnią im rozpoznawalność i będą stanowić punkt początkowy tworzenia szerokiej wspólnoty firm rodzinnych w mieście.

Wszelkie działania prowadzone i monitorowane będą w Lokalnym Centrum Kompetencji Rozwoju Firm Rodzinnych (LCK), utworzonym przy Agencji Rozwoju Regionalnego w Częstochowie S.A. LCK odpowiadać będzie za aktualność bazy informacyjnej, dostępnej na FB i stronie firmyrodzinne.eu, oraz będzie łącznikiem pomiędzy częstochowskimi firmami rodzinnymi, a pozostałymi Instytucjami Otoczenia Biznesu.

3.2. Cel II - Kształtowanie korzystnych warunków funkcjonowania firm rodzinnych w mieście oraz działania na rzecz sukcesji

Nad kierunkiem działań oraz warunkami ich realizacji czuwać będzie powołany Zespół ds. Przedsiębiorczości Rodzinnej, pełniący rolę Rady Firm Rodzinnych. W skład zespołu wchodzić będą przedstawiciele lokalnych firm rodzinnych – znający najlepiej ich specyfikę, wyzwania i potrzeby, a także przedstawiciele trójmiejskich Instytucji Otoczenia Biznesu, wybranych Wydziałów Urzędu Miasta

¹¹ *Firmy rodzinne w polskiej gospodarce – szanse i wyzwania*, PARP 2009 (https://www.parp.gov.pl/storage/publications/pdf/2009_firmy_rodzinne_szanse.pdf)

Lokalny Program Rozwoju Firm Rodzinnych m. Częstochowa

Częstochowy odpowiedzialnych m.in. za politykę gospodarczą, zamówienia publiczne, edukację, badania statystyczne, Urzędu Skarbowego, Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, Częstochowskiego Parku Przemysłowo-Technologicznego, Powiatowego Urzędu Pracy a także uczelni wyższych (Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego, Politechniki Częstochowskiej i Wyższej Szkoły Zarządzania).

Cel ten zakłada także kompleksowe podejście do wyzwań i potrzeb lokalnych przedsiębiorców rodzinnych. Realizowane będą kolejne ankiety oraz badania pogłębione, mające na celu zobrazowanie aktualnej sytuacji firm rodzinnych na rynku oraz prognozę efektów zaplanowanych działań. Priorytetem są tu działania w ramach LPORFR, które będą odpowiadały wprost na zagrożenia sygnalizowane przez przedsiębiorców.

Zaplanowano serię spotkań w ramach LCK oraz szkoleń (w ramach na bieżąco zgłaszanych potrzeb). Spotkania częstochowskich firm rodzinnych odbywać się będą pod okiem Kierownika/Animatora LCK, zatrudnionego przez Agencję Rozwoju Regionalnego w Częstochowie S.A. Spotkania będą platformą wymiany doświadczeń i wiedzy, odbywać się będą stacjonarnie lub zdalnie poprzez dostępne platformy internetowe.

Cel ten zakłada także wsparcie procesu sukcesyjnego. Jednego z największych wyzwań stojących przed firmami rodzinnymi, wyróżniającego je na tle pozostałych MŚP. Kluczowe sfery działania to utrzymanie kontroli nad przedsiębiorstwem przez rodzinę i przygotowanie następcy przed przekazaniem kierownictwa w przedsiębiorstwie. Działanie to będzie realizowane poprzez zapewnienie firmom rodzinnym dostępu do aktualnych informacji i rekomendacji (poprzez zakładkę na stronie <https://www.arr.czestochowa.pl/> oraz portal FB Firmy Rodzinne Częstochowa), dostępu do informacji o doradcach sukcesyjnych oraz prawnikach specjalizujących się w tym procesie.

3.3. Cel III - edukacji na rzecz przedsiębiorczości rodzinnej, zwłaszcza wpływanie na jakość kształcenia poprzez współpracę ze szkołami ponadgimnazjalnymi oraz z uczelniami wyższymi

Edukacja na rzecz przedsiębiorczości rodzinnej ma ogromne znaczenie w kontekście wymierających zawodów. Przedsiębiorcy rodzinni, specjalizujący się w wąskiej dziedzinie, zazwyczaj nie znajdują sukcesora na swoje miejsce. Najczęściej dzieci nie mają zamiłowania do tego samego fachu, bądź mają zupełnie inną wizję na rozwój firmy, np. poprzez wprowadzenie nowych technologii i rozwiązań automatyzujących pracę, na co najczęściej nie zgadza się nestor. Edukacja w zawodach wymierających stanowi nie lada wyzwanie i może być działaniem ratującym wiele firm, które nie posiadają sukcesora.

W wywiadach przeprowadzanych w Częstochowie w okresie realizacji Projektu "Tworzenie systemu sieciowego wsparcia przedsiębiorczości rodzinnej - Lokalne Centra Kompetencji Rozwoju Firm Rodzinnych" przedsiębiorcy rodzinni z branż ginących podkreślali niejednokrotnie, że byliby w stanie ściślej współpracować ze szkołami branżowymi – w zakresie przekazywania wiedzy i warsztatu, żeby zapewnić rynkowi pracowników wyspecjalizowanych w wąskich dziedzinach, a tym samym zabezpieczyć ciągłość trwania swoich firm. Zgadzając się tym samym na możliwość przekazania firmy w ręce osoby niespokrewnionej.

Zauważalny w Polsce trend wspierania kształcenia zawodowego może stanowić szansę dla lokalnej przedsiębiorczości rodzinnej. Na tej płaszczyźnie konieczna jest jednak ścisła współpraca

Lokalny Program Rozwoju Firm Rodzinnych m. Częstochowa

przedstawicieli szkół, doradców zawodowych, przedstawicieli wydziałów edukacji, jak również przedstawicieli przedsiębiorstw zatrudniających absolwentów szkół branżowych.

Niewątpliwie, prawidłowo skonstruowany i działający styk edukacji i szkolnictwa wyższego z biznesem w Częstochowie, to najprostsza droga do osiągnięcia zamierzonego celu.

4. Zgodność celów i działań Programu z dokumentami na poziomie lokalnym, regionalnym, krajowym.

Lokalny Program Operacyjny Rozwoju Firm Rodzinnych (LPORFR) Częstochowy na lata 2020 – 2022 stanowi ważny dokument programowy samorządu lokalnego. Cele i działania, zaproponowane w Programie wynikają z określonego potencjału społeczno - gospodarczego i infrastrukturalnego oraz doświadczeń i możliwości miasta i regionu i są spójne z kierunkami rozwoju, nakreślonymi w nadrzędnych dokumentach strategicznych na poziomie lokalnym, regionalnym i ogólnokrajowym. Niniejsze opracowanie może być także bazą wyjściową do przygotowywania innych planistycznych dokumentów miasta. LPORFR stanowi długookresowy instrument wzmacniania przedsiębiorczości i przez to konkurencyjności gospodarki Częstochowy. Zawarte w Programie działania mają stymulować rozwój sektora przedsiębiorstw rodzinnych poprzez wsparcie informacyjne, eksperckie, finansowe i infrastrukturalne oraz integrację środowiska częstochowskich przedsiębiorców między sobą oraz ze ich lokalnym otoczeniem.

Lokalny Program Operacyjny Rozwoju Firm Rodzinnych Częstochowy jest spójny z kierunkami zmian zawartymi w Strategii Rozwoju Kraju 2020-2050, nadrzędnym średniookresowym dokumentem programowym na szczeblu krajowym. Cele i działania na rzecz częstochowskiej rodzinnej przedsiębiorczości korespondują przede wszystkim z Obszarem strategicznym Strategii Rozwoju Kraju 2020: II. „Konkurencyjna gospodarka” oraz III. „Spójność społeczna i gospodarcza”.

Drugim istotnym dokumentem, w który wpisuje się LPORFR, jest Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010 - 2020: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie 51. Uznając cele gospodarcze Częstochowy za element szerzej rozumianej polityki rozwoju lokalnego i regionalnego, zgodność Programu przejawia się w korelacji z trzema celami polityki regionalnej do 2020 roku: wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów („konkurencyjność”), budowania spójności terytorialnej i przeciwdziałania marginalizacji obszarów problemowych („spójność”) oraz tworzeniu warunków dla skutecznej, efektywnej i partnerskiej realizacji działań rozwojowych ukierunkowanych terytorialnie („sprawność”).

Na poziomie Miasta Lokalny Program Operacyjny Rozwoju Przedsiębiorczości Firm Rodzinnych Częstochowy w swoich założeniach i działaniach wpisuje się także w kierunki rozwoju zawarte w [Strategii Rozwoju Miasta Częstochowa 2030+](#), w której określono [wizję rozwojową](#): "Częstochowa – miastem nowoczesnym, bogatym, bezpiecznym i przyjaznym ludziom, stwarzającym dogodne warunki realizacji dążeń i aspiracji mieszkańców oraz [rozwoju przedsiębiorczości](#), ze sprawną i kompetentną administracją samorządową". W przyjętych priorytetach znajduje się **PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ** - budowanie pozytywnego klimatu gospodarczego i inwestycyjnego oraz stymulowanie rozwoju przedsiębiorczości tworzącej miejsca pracy. Lokalny Program Operacyjny Rozwoju Przedsiębiorczości Firm Rodzinnych wpisuje się w następujące cele strategiczne Częstochowy Miasta ujęte w ww. Strategii:

Lokalny Program Rozwoju Firm Rodzinnych m. Częstochowa

B.1 Zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej poprzez przygotowanie odpowiednich terenów inwestycyjnych i wprowadzanie zachęt materialnych dla inwestorów.

B.3 Rozwój edukacji zawodowej.

B.2 Wsparcie małych i średnich przedsiębiorstw, w sposób promujący lokalne produkty i usługi, chroniący unikalne, lokalne specjalizacje i technologie.

B.4 Wspieranie współpracy przedsiębiorców z wyższymi uczelniami.

5. System wdrażania i monitorowania Programu

5.1. Wdrażanie i monitorowanie realizacji Programu

Pierwszym krokiem koniecznym do wdrożenia Lokalnego Programu Operacyjnego Rozwoju Firm Rodzinnych w Częstochowie jest opracowanie wskaźników realizacji celu głównego oraz poszczególnych celów szczegółowych.

Wskaźniki powinny być określone na realnych poziomach - adekwatnych do aktualnej sytuacji i perspektyw rozwojowych zidentyfikowanych w Analizie strategicznej miasta w kontekście rozwoju przedsiębiorczości firm rodzinnych. Jednocześnie powinny być ambitne, tak by stanowiły właściwy impuls do realizacji opisanych celów zgodnie z metodologią SMART¹², według której cele powinny być konkretne, mierzalne, umiejscowione w czasie i przestrzeni, ambitne, ale jednocześnie realne do osiągnięcia.

Katalog wskaźników powinien być z aktywnym udziałem osób odpowiedzialnych za realizację działań objętych wskaźnikami, uwzględniając tak realne możliwości pozyskania danych jak i określając pożądany poziom oczekiwanych rezultatów.

Ważnym elementem wdrażania programu jest dokonanie wyboru instytucji odpowiedzialnej za koordynację działań objętych programem, co powinno nastąpić przed rozpoczęciem prac nad identyfikacją katalogu wskaźników realizacji celów. Wyznaczenie jednej instytucji odpowiedzialnej za wdrożenie programu w życie jest kluczowym warunkiem jego skutecznej realizacji. Konieczne jest określenie zasad współpracy tej instytucji z **Radą Przedsiębiorców Firm Rodzinnych (RPFR)**.

Zbieranie danych niezbędnych do monitoringu i ewaluacji powinno odbywać się w trybie ciągłym. Odpowiedzialna za nie instytucja koordynująca wdrażanie Programu (RPFR) powinna je opracowywać w formie corocznego raportu. Raport z monitoringu i ewaluacji powinien podlegać prezentacji i omówieniu na forum RPFR oraz podczas spotkań z przedsiębiorcami z firm rodzinnych i pozostałymi interesariuszami. Wynikiem jego omówienia powinna być identyfikacja ewentualnych działań korygujących lub dostosowujących katalog celów i działań LPORFR oraz sposobów jego realizacji do zmian zachodzących w otoczeniu społeczno-gospodarczym.

5.2. Harmonogram wdrażania

Osiągnięcie celów założonych w LPORRF wymagają współpracy samorządu Częstochowy z przedsiębiorcami i pozostałymi interesariuszami opartej na zaangażowaniu i poczuciu odpowiedzialności za realizację uzgodnionych działań ze strony wszystkich partnerów według określonego harmonogramu

¹² Walczak R., *Podstawy zarządzania projektami metody i przykłady*, Difin, Warszawa, 2014

Lokalny Program Rozwoju Firm Rodzinnych m. Częstochowa

Harmonogram wdrażania LPORFR w Częstochowie, przygotowany wg standardowej metody „co – kiedy – kto”, zaprezentowano w tabeli 12.

Tab. 12. Harmonogram wdrażania LPORFR w Częstochowie

CELE GŁÓWNE, SZCZEGÓŁOWE I DZIAŁANIA	TERMIN REALIZACJI	REALIZUJĄCY
1.1. Identyfikacja Firm Rodzinnych w mieście i zachęcenie do tworzenia wspólnoty	do końca lutego 2023 r.	Agencja Rozwoju Regionalnego w Częstochowie/ Lokalne Centrum Kompetencji/Lokalny Animator/ IFR, ZPP Częstochowa/Rada Rozwoju Firm Rodzinnych
1.2. Wypracowanie silnej marki częstochowskich Firm Rodzinnych i wzmocnienie ich wizerunku w mieście	do końca lutego 2023 r.	Agencja Rozwoju Regionalnego w Częstochowie/ Lokalne Centrum Kompetencji/ Lokalny Animator/ IFR/ ZPP Częstochowa/Rada Rozwoju Firm Rodzinnych
1.3. Efektywna informacja gospodarcza oraz ułatwianie dostępu do wiedzy i usług doradczych	do końca lutego 2023 r.	Agencja Rozwoju Regionalnego w Częstochowie / Lokalne Centrum Kompetencji/ZPP Częstochowa/ Rada Rozwoju Firm Rodzinnych
2.1. Tworzenie przyjaznego Firmom Rodzinnym ekosystemu biznesowego	do końca lutego 2023 r.	Agencja Rozwoju Regionalnego w Częstochowie / Lokalne Centrum Kompetencji/ZPP Częstochowa/ Rada Rozwoju Firm Rodzinnych
2.2. Ułatwienie dostępu do usług szkoleniowych i doradczych	do końca lutego 2023 r.	Agencja Rozwoju Regionalnego w Częstochowie / Lokalne Centrum Kompetencji/ZPP Częstochowa/IFR/ Rada Rozwoju Firm Rodzinnych
2.3. Identyfikacja problemów wynikających ze specyfiki Firm Rodzinnych w odniesieniu do ogółu MŚP	do końca lutego 2023 r.	Agencja Rozwoju Regionalnego w Częstochowie/ Lokalne Centrum Kompetencji/ Lokalny Animator/ IFR/ ZPP Częstochowa/Rada Rozwoju Firm Rodzinnych/IFR
2.4. Wsparcie w procesie sukcesyjnym	do końca lutego 2023 r.	Agencja Rozwoju Regionalnego w Częstochowie / Lokalne Centrum Kompetencji/ZPP Częstochowa/ Rada Rozwoju Firm Rodzinnych
3.1. Utworzenie stałych form współpracy Firm Rodzinnych z organizacjami rządowymi i pozarządowymi, stowarzyszeniami branżowymi i innymi podmiotami w zakresie programowym edukacji zawodowej młodzieży	do końca lutego 2023 r.	Rada Rozwoju Firm Rodzinnych/Wydział Edukacji UM Częstochowy, COI/ Rada Rozwoju Firm Rodzinnych/IFR
3.2. Przystosowanie programów szkół, w tym zawodowych, w zakresie przedsiębiorczości, w tym przedsiębiorczości Firm Rodzinnych	do końca lutego 2023 r.	Rada Rozwoju Firm Rodzinnych/ Wydział Edukacji UM Częstochowy, COI/ Uczelnie Wyższe

Lokalny Program Rozwoju Firm Rodzinnych m. Częstochowa

3.3. Rozwijanie edukacji ustawicznej i szkolnej oraz szkolnictwa wyższego realizowanego na potrzeby przedsiębiorczości i Firm Rodzinnych	do końca lutego 2023 r.	Rada Rozwoju Firm Rodzinnych/Wydział Edukacji UM Częstochowy, COI/ Uczelnie Wyższe
--	-------------------------	--

V. Załączniki

1. Ankieta – badanie sondażowe przedsiębiorców.
2. Ankieta badanie uczniów
3. Ankieta SWOT

Lokalne Centra
Kompetencji Rozwoju
Firm Rodzinnych

7 miast

350 firm

700 przedsiębiorców

Lokalne Centrum Kompetencji Rozwoju Firm Rodzinnych

www.firmyrodzinne.eu
kontakt@firmyrodzinne.eu

Lider
Projektu

Partnerzy
Projektu

Projekt pn. „Tworzenie systemu sieciowego wsparcia przedsiębiorczości rodzinnej - Lokalne Centra Kompetencji Rozwoju Firm Rodzinnych”
współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego na lata 2014-2020.

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

